

Njukčamánu 9. b. 2018 celkkii Alimusrikti duomu

HR-2018-456-P, (ášši nr.2017/860), siviila ášši, duomu guoddaleapmi,

1.

Finnmárkkuopmodat

(advokáhta Kristin Bjella)
(Rievttálaš veahkki:
advokáhta Frode A. Innjord)

Orohat 6/5D
(oasehasveahkki)

(advokáhta Anja Jonassen – geahččaleamis)

Meskelv og omegn bygdelag
(oasehasveahkki)

(advokáhta Kristoffer Dons Brøndbo)

vuostá

Unjárgga gilisearvi

(advokáhta Brynjar Østgård)
(Rievttálaš veahkki:
advokáhta Frode Elgesem)

II.

Unjárgga gilisearvi

(advokáhta Brynjar Østgård)
(Rievttálaš veahkki:
advokáhta Frode Elgesem)

vuostá

Finnmárkkuopmodaga

(advokáhta Kristin Bjella)
(Rievttálaš veahkki:
advokáhta Frode A. Innjord)

Orohat 6/5D
(oasehasveahkki)

(advokáhta Anja Jonassen – geahččaleamis)

Meskelv og omegn bygdelag
(oasehasveahkki)

(advokáhta Kristoffer Dons Brøndbo)

J I E N A S T E A P M I:

- (1) Duopmár **Bergh**: Ášši guoská nággui hálddašeames mealgadis oasi eatnamiin Unjárgga gielddas Finnmarkkus. Gažaldat lea ahte lea go gieldda muhtin oasi báikegoddelaččain, lassin dasa ahte sis leat geavahanvuoigatvuođat dološ áiggi rájes geavaheami vuodul, maiddái vuoigatvuohta hálddašit daid ođasmuvvi luondduriggodagaid maidda geavahanvuoigatvuođat leat laktašuvvon, vai lea go dát vuoigatvuohta Finnmarkkuopmodagas (FeFo) eanaeaiggádin. Dás lea sáhka vuoigatvuođas hálddašit earret eará bivdu ja guolásteami.
- (2) Láhka geassemánu 17. b. 2005 nr. 85 riektediliid ja eatnamiid ja luondduvalljodagaid hálddaheami birra Finnmarkku fylkkas (finnmarkkuláhka) bokte, vuodduvui FeFo sierra riektesubjektan. Go láhka bođii fápmui suoidnemánu 1. b. 2006, de FeFo válddii badjelassas § 49 láhkavuoduin daid eanagiddodagaid Finnmarkku fylkkas maid Statskog SF ovdal eaiggádušai giddodatvuoduin dahje daid haga. Dát gárttai árvvu mielde 95 proseantta Finnmarkku eanaareálas. Láhka mearridii giddodagaid ráddjejuvvon vuoigatvuođaide vástideaddji badjelassas váldima.
- (3) Finnmarkkulága ulbmil lea § 1:s ná báhkkojuvvon:

“Lága ulbmil lea lágidity diliid nu, ahte eatnamat ja luondduvalljodagat Finnmarkku fylkkas hálldahuvvojity dásseđis ja ekologalaččat suvdinnávccalaš vuogity mielde fylkka ássiide buorrin ja earenoamážit sámi kultuvrii, boazodollui, meahcásteapmái, ealáhusdoaimmaheapmái ja servodateallimii vuodusin.”
- (4) Finnmarkkuláhka lea boadus daid guorahallamiin mat álggahuvvo 1970-logus Álttá-Guovdageainnu-čázádaga buođđeami dáistaleami maŋŋil. Dát dáistaleapmi čájehii mealgadis dárbbu čielggadity sápmelaččaid vuoigatvuođaid Finnmarkkus. Ráđđehus nammadii 1980:s Sámi vuoigatvuođalávdegotti, mii 1984:s geigii vuosttas čielggadeamis, NOU 1984:18 Om samenes rettsstilling (NAČ 1984:18 Sámi vuoigatvuođaid dili birra). Čielggadeapmi lei vuolggan mearridity lága Sámedikki ja eará sámi vuoigatvuođaid birra (sámeláhka) 1987:s. Norgga stáhta geatnegasvuođat sámi álbmoga ektui čalmmustahttojuvvo vel eambo 1988 mearrádusa dohkkeheamiin mii dál lea Vuodđoláhka § 108 – álgoálgošas § 110 a. Sámediggeválggaty dollojuvvo vuosttas gearde 1989:s.
- (5) 1990-logus almmuhii Sámi vuoigatvuođalávdegoddi vel njeallje čielggadeami, dáid gaskkas NAČ 1993:34 Vuoigatvuohta Finnmarkku eatnamiidda ja čáziide ja daid hálddašeapmi (NOU 1993:34 Rett til og forvaltning av land og vann i Finnmark) ja NAČ 1997:4 Sámi kultuvrra luondduvuođus (NOU 1997:4 Naturgrunnlaget for samisk kultur). Čielggadanbarggu birra eanet Ot.prp. nr. 53 (2002-2003) siidu 10-12.
- (6) Finnmarkkulága evttohus ovddiduvvui Ot.prp. nr. 53 (2002-2003). Proposišuvvna vuolggasadjin lei NOU 1997:4 ja dán čielggadeami gulaskuddancealkámušat.

(7) Láhkaevttohusa guovddáš deasttat leat proposišuvnnas siidu 7 báhkkođuvvon ná:

“Lága okta váldoulbmilin lea buhttet eahpesihkkarvuoda ja nákku Finnmárkku eatnamiid ja čáziid vuoigatvuodaid hárrái oadjebasvuodain ja diehttevašvuodain sámi kultuvrra luondduvuoddosa dáfus, ássiid meahccegeavaheapmái ja buori ealáhusovdáneapmái vuodđuduvvon riggodagaid ceavzilis ávkkástallamii.

Dát čadahuvvo odda eanahálddašemiin mas finnmáarkulaččat ieža ožžot riggodagaide eaiggátválddi ja hálddašemi ovddasvástádusa, ja stáhta geassáda eanaeaiggádin Finnmárkkus. Dát mearkkaša mealgadis historjjálaš molsuma báikkálaš stivremis ja lea čielga luohttámušduodaštus buot finnmáarkulaččaide beroškeahhtá čearddalaš ja kultuvrralaš duogážis. Dákko bokte loahpahuvvo dat sierra eanahálddašeapmi Finnmárkkus, mas stáhta lea doaimmahan sihke válddi ja eaiggátválddi almmá doaimmaid gaskka čielga earu haga.”

(8) Sápmelaččaid eanavuoigatvuodaid dáfus čielggasmuvvui ahte ovddeš áddejumiit vuodđuduvvon “gierdan geavaheami” oidnui eai sáhtán bisuhuvvot. Proposišuvnnas siidu 122 cealká departemeanta čuovvovačča láhkaevttohusa § 5 oktavuodas.

“... Stáhta beales čuoččuhuvvui duos dás ovdal ahte álbmoga meahcceriggodagaid ávkkástallan lei “gierdan geavaheapmi” iige danne sáhtán bidjat vuodu dábuheapmiin vuoigatvuodaide oamastusa dahje dološ áiggi rájes geavaheami bokte. Mearrádus čielggasmahtta ahte dákkár oaidnu ii sáhte bisuhuvvot, ja ahte dat geavaheapmi mii lea leamaš sáhtta bidjat vuodu vuoigatvuodaid dábuheapmái.”

(9) Proposišuvnna cealkámušat vástidit dan oaivilii mii Alimusrievttis ovdal lei vuoigatvuodadiliid birra, earret eará Álttesjávreduomus, Rt-1968-429 ja Selbuduomus, Rt-2001-769.

(10) Proposišuvnna barggadettiin ráđđádalai departemeanta sihke Sámedikkiin ja Finnmárkku fylkkadikkiin. Dán birra lea dárkilat čilgejuvvon proposišuvnnas siidu 35.

(11) Sámediggi ja fylkkadiggi ledje maidái nannosit mielde Stuorradikki lánkameannudettiin. Justiisálávdegottis ledje lága ráhkkaneames njeallje konsultašuvnna Sámedikkiin ja fylkkadikkiin. Ášši erenoamáš diliid geažil, de justiisálávdegotti árvalus ovddiduvvui Sámedikki cealkámuššii ovdal go lánka válbmejuvvoi Stuorradikkis, vrd. Innst. S. nr. 169 (2004-2005).

(12) Stuorradikki meannudettiin lei mealgat fuomášupmi ja digaštallan lánkaevttohusa ja álbmotrievttálaš regeliid gaskavuodas, vuosttažettiin ILO-konvenšuvdna nr. 169 eamiálbmogiid ja čearddaid birra iešmearrideaddji stáhtain. Digaštallan guoskkai earret eará lánkaevttohusa § 5 mearrádusaide juo bissu vuoigatvuodaid mearkkašumi ja dohkkeheami birra. Proposišuvnna evttohus čuojai ná:

“Lánka ii guoskkat priváhta dahje oktasaš vuoigatvuodaid mat leat oamastusa dahje dološ áiggi rájes geavaheami vuodul.

Dán lágas eai gáržžiduvvo dat vuoigatvuodat mat sámi boazodoalliin leat dan vuodul mii lea namuhuvvon vuosttas laddasis dahje boazodoallolágas.”

(13) Stuorradikki justisálávdegotti ávžžuhusa mielde hágai departemeanta lálkkaevttotus sordjasmahtun árvvošteami, vrd. Innst. O. nr. 80 (2004-2005) siidu 14. Professorat Geir Ulfstein ja Hans Petter Graver, goappašagat juridihkalaš fakultehtas Oslos, bijaiga 2003 čavčča ovdan čielggadeami “Folkerettslig vurdering av forslaget til ny Finnmarkslov”. Sudno konklusuvdna lei ahte ráddehusa lálkkaevttotus ii lean doarvái deavdit ILO-konvenšuvdna artihkal 14 nr. 1 eamiálbmogiid eanavuoigatvuodaid birra. Dán almmatge geahpedahtášii go sajáiduhtá prosedyraid mo identifiseret sápmelaččaid vuoigatvuodaid FeFo` eatnamiin Finnmárkkus konvenšuvdna artihkal 14 nr. 2 mielde. Justisadepartemeanta celkkii cuoŋománu 6. b. 2004 reivvestis justisálávdegoddái leat ovttaoaivilis dasa ahte livččii ávkkálaš árvvoštallat dievasmahtti doaimmaid čadaheami dihtii “konvenšuvdna ulbmiliid dan nammii ahte identifiserešii dábuuvvon oktagaslaš ja oktasaš vuoigatvuodaid” eatnamiidda.

(14) Loahpalaš lálkamearrádussii lasihuvvui ođđa § 5 vuosttas lađas, mii čuodjá ná:

“Sámit leat oktasaččat ja oktagaslaččat guhkilmas eana- ja čáhceguovlluid geavahemiin dábuhan vuoigatvuodaid eatnamiidda Finnmárkkus.”

(15) Lálkamearrádusa § 5 nubbi lađas lea vuodđuduvvon proposišuvdna vuosttas ja nuppi laddasii. Dábuuvvon vuoigatvuodaid dovdaŋanprosedyraid divaštallamiid boadusin mearriduvvui goalmát lađas dáinna dadjanvugiin:

“Nanudan dihtii vuoigatvuodaid mahtodaga ja sisdoalu, mat sámiin ja earrásiin leat oamastusa dahje dološ áiggi rájes geavaheami vuodul dahje eará vuoddosa alde, ásahuvvo komišuvdna mii galgá čielggadit vuoigatvuodaid Finnmárkku eatnamiidda ja čáziide, ja sierraduopmostuollu mii galgá mearridit soahpameahtunvuodaid dakkár vuoigatvuodaid alde, vrd. kapihtal 5.”

(16) Dárkilat njuolggadusat komišuvdna birra, man namma šattai Finnmárkokomišuvdna, ja sierraduopmostuolu birra, man namma šattai Finnmárkku meahcceduopmostuollu, váldojedje lálkii kapihtal 5. Lágas § 29 lea nanuduvvon nu ahte vuoigatvuodaid čielggadeapmi galgá čadahuvvot gustojeaddji riikkagottálaš rievtti vuodul.

(17) FeFo` stivrra čoahkkádus, mas leat guhtta miellahtu, lea muddejuvvon lágas § 7. Finnmárkku fylkkadiggi ja Sámediggi válljejit goabbáge golbma miellahtu, guđet buohkat galget ássamin Finnmárkkus. Sámedikki válljen miellahtuid gaskkas galgá uhcimustá okta miellahttu ovddastit boazodoalu. Stivrra doaimma gohcá golmma olbmo dárkkástuslávdegoddi, masa Finnmárkku fylkkadiggi, Sámediggi ja Gonagas guhtege nammadit ovttá miellahtu, vrd. lága § 16.

(18) Lága kapihtal 3 guoská FeFo luondduvalljodagaid hálldašeapmái eatnamiiddis alde ja álbmoga vuoigatvuodaide ávkkástallat dáid valljodagaid. Lága § 21:s bohciida ahte hálldašeapmi galgá leat lága ulbmila ja daid rámaid olis mat čuvvot eará

láhramearrádusain. Paragráfa 22 addá dárkilat mearriduvvon vuoigatvuođaid ávkkástallat valljodagaid iešguđet gielddas ássi olbmuid ja vástideaddji vuoigatvuođaid boazodoalliide doppe doaimmahettiin boazodoalu. Paragráfa 23 addá vuoigatvuođaid Finnmárkku fylkka ássi olbmuid, ja § 25 mudde álbmoga vuoigatvuođaid FeFo` eatnamiin. Regelat addet viidámus vuoigatvuođaid sidjiide guđiin lea geográfalaččat lagašvuohta valljodagaide. FeFo:i lea addojuvvon viiddis váldi addit dárkilat regeliid ávkkástallamii, maiddá mearridit ahte ávkkástallan gáibida lobi ja divada máksima, ja mearridit gáržžádusaid ávkkástallanlohpi, vrd. § 27.

- (19) Dát ášši laktašuvvo dasa mo Finnmárkokomišuvdna čielggada Unjárgga gieldda eanavuoigatvuođaid. Čielggadeapmi lea čadahuvvon kártema oassin finnmárkkuláhka § 5 goalmát lađđasa mielde. Finnmárkokomišuvdna mearridii golggotmánu 30. b. 2008 čoahkkimis ahte Unjárgga giella galgai almmuhuvvot 2. guovlun. Lága § 31 guotkku dieđihuvvui dasto vejolaš vuoigatvuođalaččaide almmuheami ja reivve bokte, ja sii hásttuhuvvo dieđihit iežaset. Dasa lassin dollojuvvui rabas álbmotčoahkkin Vuotnabađas miessemánu 11. b. 2009.
- (20) Finnmárkokomišuvdna oaččui oktiibuot 12 gáibádusa. Dáid gaskkas ledje Unjárgga gilisearvvi ja Orohaga 6/5D gáibádusat.
- (21) Gilisearvvi gáibádus guoskkai oktasáš geavahanvuoigatvuhtii dálolaš ássiide “árbevirolaš meahcástallanguovllus Finnmárkkuopmodaga eatnamiin Unjárgga gilisearvvi doaibmaguovllus Várjjatvuona davábealde Šoarajoga rájes oarjin Čáhcesullo gielddarádjái nuortan, beaŋkkás Ánejohmohkkái”. Boazodoalu gáibádus guoskkai eaiggáduššanvuoigatvuhtii ja geavahanvuoigatvuhtii visot eatnamiidda maid FeFo eaiggádušša gielddas.
- (22) Kártenbarggu oktavuodas čadahahtii komišuvdna mánge áššedovdi čielggadeami. Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) gárvvistii raportta Unjárgga gieldda eatnamiid ja luonduvalljodagaid geavaheami birra ja dán geavaheami riekteádejumiid birra. Komišuvdna nammadii velá beroštusjoavkku finnmárkkuláhka § 32 goalmát lađđasa olis ja doalai Vuotnabađas mánge rabas gulaskuddančoahkkima. Dasto finai komišuvdna guovllu diđoštallamin guokte beaivvi.
- (23) Finnmárkokomišuvdna geigii guovvamánu 13. b. 2013 raporttas vuoigatvuođadiliid birra. Gilisearvvi dieđihuvvon gáibádusa dáfus gávnnaš komišuvdna dán:

“Komišuvdna lea vuoddun bidjan ahte Unjárgga ássiin lea álgoálgosaš vuoigatvuohta mánnggalágan meahcástallamii, main lea iehčanas vuoddu finnmárkkulága bálddas, vrd. raportta kapihtal 8. Dát geavahanvuoigatvuohta gullá maiddá ássiide dan guovllus maid Unjárgga gilisearvvi gáibádus gokčá, Šoarajoga rájes Čáhcesullo ja Unjárgga gielddaid gaskasaš rádjái, ja beaŋkkás Ánejohmohkkái.

Gilisearvvi gáibádussii “dohkkehit geavahanvuoigatvuođa Unjárgga ássiid árbevirolaš guovlluide” sáhttá dákko bokte atnit miedihuvvon.

Dat vuoigatvuohta mii dohkkehuvvo ii leat eksklusiiva dahje sierra vuoigatvuohta gilisearvvi guovllus, muhto dábálaš álgolunddot vuoigatvuohta maid sáhttá doaimmahit lága rámaid siste, ja nu ahte báikkálaš geavaheames lea gáibádus dihto riektesuddjemii, vrd. ovddabeale čuokkis 8.2.12.

Báikegoddelaččat eai leat háhkan *erenomáš vuoigatvuodaid* dáid lassin.

(24) Boazodoalu gáibádusa dáfus gávnnahii komišuvdna dán:

“Orohaga 6/5D siidaoasálaččat eai leat Unjárgga gieldas háhkan eaiggáduššánvuoigatvuođa visot FeFo-eatnamiidda dahje das osiide. Baicce lea dološ áiggi rájes geavaheami vuodul háhkan boazodollui dábálaš geavahanvuoigatvuođa”.

(25) FeFo meannudii Finnmáarkokomišuvnna raportta cuoŋománu 9.-10. b. 2014 čoahkkimis. Komišuvnna konklusuvnnaide Unjárgga gilisearvvi ovddidan gáibádusa dáfus, dagai stivra dán mearrádusa viđain jienain ovttá jiena vuostá:

“FeFo:s eai leat mearkkašumit Finnmáarkokomišuvnna konklusuvdnii ahte Unjárgga ássiin lea álgoálgosaš vuoigatvuohta máŋggalágan meahcástallamii, main lea iehčanas vuoddu finnmárkkuláhka §§ 22 ja 23 bálddas. Vuoigatvuohta mii ii leat eksklusiiva dahje sierra vuoigatvuohta, muhto dábálaš álgolunddot vuoigatvuohta maid FeFo hálddaša finnmárkkulága rámaid siste.”

(26) Borgemánu 12. b. 2014 stevnnegis čuoččáldehtii Unjárgga gilisearvi ášši Finnmárkkku meahcceduopmostuolu ovdii čuoŋvovaš čuoččuhusain:

“1. Báikegoddelaččain Unjárgga gilisearvvi bokte lea sierra vuoigatvuohta geavahit guovllu kárttas merkejuvvon Finnmáarkokomišuvnna raporttas siidu 126. Vuoigatvuohta fáttmasta geavaheami, stivrema ja hálddašeami, maidái bivdo- ja guolástankoarttaid vuovdima boaduid.

2. Stáhtii ii leat stáđásmuvvan riekti stivret valljodathálddašeami priváhtarievttálaš vuoduin, mii dál lea sirdojuvvon Finnmárkkkuopmodahkii daid guovlluide maidda Unjárgga gilisearvvis leat dábuuvvon vuoigatvuodát iehčanas vuoduin.”

(27) Čuoččuhusa čuokkis 1 albmaduvvon geográfalaš guovlu, vástidii dan gáibádussii mii ovddiduvvui Finnmáarkokomišuvdnii. Máddin manná guovlu Várjjatvuona rádjai. Muđui eai leat rádjageassimis olus čielga topográfalaš ráddjemat.

(28) Áššeráhkkanemis čuoččuhusa čuokkis 1 nuppástuhttui nu ahte “eksklusiiva vuoigatvuohta” sadjai šattai “dábuhuvvon, oktasaš vuoigatvuodát iehčanas riektivuoduin”.

(29) Meahcceduopmostuolu váldodikkástallamis ovddiduvvui čuoŋvovaš čuoččuhus:

1. Unjárgga báikegoddelaččaide Unjárgga gilisearvvi bokte leat dábuuvvon, oktasá vuoigatvuođat iešheanalaš riektivuoduin geavahit dan guovllu mii lea merkejuvvon kárttas čakčamánu 8. b. 2016 proseassačállosa mielde.
2. Vuoigatvuođat fátmastit geavaheami, stivrema ja hálldašeami, maiddá bivdo- ja guolástankoarttaid vuovdinboaduid.
3. Stáhtii ii leat stáđásmuvvan riekti – dan priváhtarievttálaš vuoduin mii dál lea sirdojuvvon Finnmárkkuopmodahkii – stivret riggodatávkkástallama daid guovlluin, ja daid vuoigatvuodaid deasttas, mat leat bajábeale čuoggá 1 siste.

(30) Dát čuoččuhus mearkkašii ahte viiddiduvvui dat geográfalaš guovlu mii vuoigatvuođagáibádusaide lea fátmastuvvon. Viiddideapmi lei oarjjás guvlui ja dagahii ahte čuoččuhusguovlu dál maiddá fátmastii guovllu mii máddelamos oasis lea gaskal Šoarajoga ja Álddajoga. Viiddideami maŋŋil lei nággoguovlu 470 njealgehaskilomehtera.

(31) Meahcceduopmostuollu celkkii duomu ođđajagimánu 23. b. 2017 dáinna duopmobohtosiin:

1. Earret hálldašit guollebivddu Suovvejogas, eai gusto Finnmárkkuopmodaga stivrenláhkavuodut finnmárkkuolágas hálldašit fuođdobivddu, fudožiid bivddu, sáivabivddu, mannema, uvjema, lavdnjelogguma boaldámuššii ja eará dálloodárbui, lubmema ja šibitguohtuma hálldašeami Finnmárkkuopmodaga eatnamiin dan guovllus mii lea das rájes go Álddajohka golgá Várjjatvutnii, das davásguvlui Álddajoga ráigge ja viidásat davás Elijasjoga ja Geađejojoga ráigge, dan rádjai gokko mádii Rovvejogas rastilda Geađejojoga. Das čuovvu ráddjen mádii davvinuortta guvlui Davitvári davvioarjji 451 allodaga čuoggái. Das lea guovlu ráddjejuvvon njuolga linjjáin davvioarjjás Govdoaiivu badjel Deanu gieldda rádjái. Das fas lea guovlu ráddjejuvvon Deanu gieldda rájá mielde davvinuortta guvlui, ja dasto čuovvu rájá gaskal Unjárgga gieldda ja Čáhcesullo gieldda, Ánejoga ráigge gitta čuoggái su. 670 mehtera oarjjabealde gokko Várnjárgga álbmotmeahci rádjá rastilda Ánejoga. Das ráddjejuvvo guovlu njuolga linjjáin máttanuortta guvlui čuoggái Suovvejávrrí máttaoarjjabealde su. 460 mehtera oarjjabeale Várnjárgga álbmotmeahci rájá. Das ráddjejuvvo guovlu njuolga linjjáin máttaoarjjás čuoggái Čoskajeakki buohta su. 480 mehtera máttabeale Várnjárgga álbmotmeahci rájá. Das čuovvu ráddjen njuolga linjjá nuorttas Ánejohkii Álddanjárgga lahka. Das čuovvu ráddjen Unjárgga gieldda ja Čáhcesullo gieldda gaskasaš rájá gitta Várjjatvutnii. Máddin lea guovlu ráddjejuvvon Várjjatvuona beaŋkái.
2. Dušše dálolaččain Álddajoga rájes Unjárgga gieldda ja Čáhcesullo gieldda gaskasaš rájá rádjai lea vuoigatvuohta hálldašit geavahanvuoigatvuodaid namuhuvvon duopmobohtosis čuokkis 1 ja hálldašit dáid rudalaš dinestusa, gitta dassá go nanuduvvo riektefámolaš duomus dahje eará vuoduin mii dohkkehuvvo norgga rievtti mielde, ahte earáinge ollásit dahje belohahkii lea vástideaddji vuoigatvuohta. Vuoigatvuohta ii sisttisdoala hálldašit guollebivddu Suovvejogas.
3. Stáhta máksá 2 440 410,70 – guoktemiljonnjeallječuodijanjealljeduhátnjeallječuodijalogi 70/100 - kruvnno Unjárgga gilisearvái máksit ášši dárbbášlaš goluid. Das gessojit ovdagihtii máksojuvvon 1 960 148,90 - miljonovccičuodijaguhttalogiduhátčuodijanjealljelogigávccii 90/100 - kruvnno. Báhcán 480 261,10 - njeallječuodijagávccilogiduhátguoktečuodijaguhttalogiokta 10/100 – kruvnno máksojuvvo áššečuoččálhattái advokáhta Brynjar Østgård bokte.

4. Stáhta máksá 1 478 409,65 –miljonnjeallječuodijačiežalogigávcciduhátnjeallječuodijaovcci 65/100 - kruvnno Finnmárkkuopmodahkii máksit ášši dárbbaslaš goluid.

Stáhta máksá 244 279 – guoktečuodijanjealljeloginjealljeduhátguoktečuodijačiežalogiovcci – kruvnno orohahkii 6/5D máksit ášši dárbbaslaš goluid.

(32) Nugo ovdanboahtá, de lei duopmobađus biddjojuvvon eará láhkai go Unjárgga gilisearvvi čuoččuhus. Duopmu mearkkašii vuosttažettiin ahte gilisearvi juovssui daid gáibádusaiguin mat ledje ovddiduvvon. Bođus sisttisdoalai datte muhtin ráddjemiid dan dáfus ahte guđe vuoigatvuođat gullet báikegoddelaččaid hálddašcapmái.

(33) Geográfalaččat mearkkašii duopmobađus ráddjema oarjjás mii vástidii Unjárgga gilisearvvi čuoččuhussii. Vuoigatvuođaguovllu davvinuorta oassi almmatge veaháš gáržžiduvvui čuoččuhusa ektui. Vuoduštusastis dán gáržžádussii celkkii meahcceduopmostuollu earret eará čuovvovačča:

“Nugo namuhuvvon lea Finnmárkokomišuvdna gávnnahan ahte Ánnejoga ássiin lea oassi dábálaš geavahanvuoigatvuođas meahcástallat dan guovllus mii ollá sullii vihtta kilomehtera Ánnejoga rájes nággoguovllu sisa, nu guhkás go johka lea rádján gaskal Unjárgga gieldda ja Čáhcesullo gieldda davás Ánnejohmohkkái. Meahcceduopmostuolu árvvoštallama mielde dát geavaheapmi ovttasráđiid giliseruviid gaskkas selveha ahte Unjárgga giliolbmui ii leat leamaš makkárge ráđđejeaddji geavaheapmi nággoguovllu dán oasis.”

(34) FeFo lea Alimusriektái guoddalan meahcceduopmostuolu áššemeannudeami, duodáštusárvvoštallama ja riektegustojumi. Unjárgga gilisearvi vástidii surggiidan guoddalemiin Suovvejoga guollebivddu hárrái.

(35) Alimusrievtti guoddalanlávdegoddi mearridii geassemánu 20. b. 2017 ovddidit FeFo` guoddaleami mii guoskkai duodáštusárvvoštallamii ja riektegustojupmái. Unjárgga gilisearvvi surggiidan guoddaleamige suovai lávdegoddi ovddidit. Justitiarius mearridii dasto ahte dievas Alimusriekti galggai ášši meannudit, vrd. duopmostuolloláhka § 5 njealját lađas maŋimus čuokkis.

(36) Guoddalandikkástallamis leat orohat 6/5D ja Meskelv og omegn bygdelag loaidan FeFo` oasehasveahkkin. Orohat 6/5D lei oasehasveahkkin dallege go ášši meannuduvvui meahcceduopmostuolus, ja gilisearvi celkkii oasehasveahki ovdal go guoddalanlávdegoddi mearridii ovddidit guoddalemiid.

(37) Duodástallama oktavuodas Alimusrievttis leat oasehasat, lassin dokumeantaduodáštusaid ja vihtaniin duodáštusaid čohkkema, háhkan áššedovdi čielggademiid professor Einar Niemis ja dr. philos. Steinar Pedersenas.

- (38) Guoddalandikkástaladettiin viibbai justistiarius Øie buozanvuoda geažil. Dalle mearriduvvui joatkit dikkástallamiid mas diggeovdaolmmožin lei duopmár Matningsdal, vrd. duopmostuolloláhka § 8 nubbi lađas. Duopmár Ringnesas lea lohkanvirgelohpi iige oassálastán dikkástallamis. Duopmostuolloláhka § 5 viđát lađas nuppi čuoggá mielde galgá dat duopmár guđes lea oanehamos virgeáigi geassádit jus dárbbasuvvo, nu ahte duopmáriid logu ii galgga jienasteames sáhttit juohkit guvttiin. Dát mearkkaša ahte duopmár Høgetveit Berg guođđá čoahkkima jienasteami botta.
- (39) Guoddaleaddji oasehas – *Finnmárkkuoopmodat (FeFo)* - lea vuosttažettiin gustohahtán:
- (40) Meahcceduopmostuollu lea vuodđun bidjan boasttuvuolggasaji, sihke bearálaččat ja rievttálaččat.
- (41) Finnmarkkuláhka § 5 nubbi lađas ii vuodđut ođđa vuoigatvuodaid iige láže ođđa láidestusaid riikkagottálaš diggerievtti áddemii. Mearrádus ii ole dobbelii go nanudahttit ahte dábuuvvon vuoigatvuodát iehčanas vuoduin mannet ovddabeale lága regeliid jus leš vuostálasvuhtadilli. Seamma bohciida finnmárkkuláhka § 21 nuppi lađđasis.
- (42) Finnmarkkuláhka § 5 nuppi lađđasa mielde galgá kárten čadahuvvot diggerievttálaš prinsihpaid mielde, nu ahte sámi vieruin ja riekteáddejumiin atná deastta. Dán ferte konkrehta árvvoštallat, man árvvoštallamii stáhta dagutge gullet.
- (43) Lea ovttaoaivilvuolta ahte báikegoddelaččat leat meahcceguovlluide dábuhan viiddis geavahanvuoigatvuodaid iehčanas vuoduin, beroškeahttá finnmárkkulágas. Almmatge eai leat geavahussii devdojuvvon dat diggerievttálaš gáibádusat mat leat nággoguovllu eksklusiiiva stivrema ja hálddašemi vuoigatvuoda vuodđun.
- (44) Stáhta stáđásmuvvan eaiggáduššánvuoigatvuolta lea doaimmahuvvon eaiggátstivrema, hálddašemi ja muddema boadus 1700-logu rájes dássáži. Ii sáhte masage vuodđudit dan ahte báikegoddelaččat goassige leat doaimmahan dakkár bajit stivrema ja hálddašemi masa dál gáibidit vuoigatvuoda, masa gullá vuoigatvuolta rievttálaččat hálddašit riggodagaid ja váldit vuostá dáid bivdo- ja guolástankoarttaid vuovdima dinestusa jna. Iige leat makkárga doarjja dasa ahte nággoguovllu báikegoddelaččat geavahan guovllu nu ahte dat vuodđuda nággoguovllus sierra geavahanvuoigatvuodaid ovdalii daid eará báikegoddelaččaid Unjárgga gielddas.

- (45) Go bivdoservodat 1700-logus jorai eana- ja guolástanservodahkii, de čájeha dat ahte álgoálgosaš vierut mo meahccevalljodagaid hálddašit ja juohkit lei nuppástuvvan dalle go stáhta stáđásmuvai. Stáhta dagut, earret eará eanajuohkimiid ja lihttoláigohemiid bokte, eai leat leamaš vuostálaga bearálaš geavahanmáliid dahje vieruid, muhto leat áimmahuššan ja váldán vuhtii báikegoddelaččaid dárbbu geavahit, hálddašit ja stivret valljodagaid. Gažaldat ii leat ahte lea go stáhta stivren ja hálddašeapmi njeaidán cieggan stivrenvuoigatvuođaid. Báikegoddelaččat eai leat juohkán eaige hálddašan valljodagaid gitta dássážii, muhto leat earáiguin ovttaš daid geavahan bearálaččat dárbbu ja valljodagaid fidnema mielde.
- (46) Go báikegoddelaččaid vuoigatvuođat eai sisttisdoala stivren- ja hálddašuvuoigatvuođa diggerievttálaš árvvoštallama mielde, de ii leat vuostálasvuohta gaskal geavahanvuoigatvuođaid ja dan stivrema ja hálddašeami mii FeFo:i lea biddjojuvvon finnmárkkulága mielde. Vuoigatvuođaid ferte almmatge doahhtalit nu guhkás go dat bindet, mii ovdamearkka dihtii mearkkaša ahte daid galgá vuoruhit valljodátváinis.
- (47) Álbmotrievttálaš regelat ja prinsihpat, masa gullá ILO-konvenšuvdna nr. 169 eamiálbmogiid ja čearddaid birra iešmearrideaddji stáhtain, eai bija dán áššis vuođu eará vuoigatvuođaide go daid mat čuvvot dábálaš riikkagottálaš diggerievttis. Ii leat daddjon ahte meahcceduopmostuolu mearrádus oktiivástida buorebut álbmotrivttiin go dat ortnet mii lea vuođđuduvvon finnmárkkulága bokte.
- (48) Ii leat álbmotrievtti vuostá ahte stivren ja hálddašeapmi lea FeFo:i biddjojuvvon. FeFo lea eanaeaiggátorgána mii ovddasta finnmárkulaččaid, maiddái sámi álbmoga. Sámi geavaheami ja váikkuheami áimmahuššet finnmárkkulága mearrádusat, nugo Sámedikki válljen stivralahtuid bokte.
- (49) Surggiidan guoddaleapmi ii sáhte juoksut. Báikegoddelaččaid guolástanvuoigatvuođaid Suovvejogas ferte árvvoštallat seamma láhkai go eará vuoigatvuođaid. Nugo meahcceduopmostuolluge lea bidjan vuođđun, de ii leat báikegoddelaččain makkárga vuoigatvuohta stivret ja hálddašit dáid vuoigatvuođaid.
- (50) Meskelv og omegn bygdelađ ovddidan hilgungažaldaga dáfus, čujuha FeFo dasa ahte Unjárgga gilisearvvis váilu rievttálaš beroštupmi vuolggahit ášši Šoarajoga ja Álddajoga gaskasaš ássi dálolaččaid vuoigatvuođaid hárrái, vrd. nággoláhkka § 1-4, vrd. § 1-3. Čuoččáldaga dán oasi ferte danne hilgut.
- (51) FeFo lea dán čuoččuhusa ovddidan:
- (52) Hilgungažaldagas:

“Ášši hilgojuvvo dasa mii guoská gáibádussii mii lea ovddiduvvon Šoarátjoga ja Álddajoga gaskasaš ássi dálolaččaid beales .”

(53) Váldoguoddaleamis:

“1. Finnmárkkuopmodat beassá.

2. Finnmárkkuopmodahkii skihkiduvvojit áššegolut Alimusrievttis.”

(54) Oasehasveahkki *Orohat 6/5D* lea guorrasan guoddaleaddji oasehasa eanaš čujuhusaide ja lea erenoamážit deattuhan:

(55) Boazodoalus lea nággoguovllus leamaš árjjalaš geavaheapmi dološ áiggi rájes ja gáibidii danne Finnmárkkuopmodaga ovdii eaiggáduššanvuoigatvuoda. Boazodoalu geavaheapmi ja prinsihpalaš vuolggasadji sierra eaiggáduššanvuoigatvuoda hárrái čuoldá earáid sáhttit gáibidit vuoigatvuoda stivret ja hálldašit. Go eaiggáduššanvuoigatvuoda gáibádus ii devdojuvvon, de lea finnmárkkulága hálddašanvuogádat buoremus čoavddus, mas boazodoalu deasta earret eará áimmahuššojuvvo FeFo stivraovddasteami bokte, vrd. láhka § 10. Ášši čájeha ahte riggodagaid hárrái leat siskkáldas beroštusiiddut. Finnmárkkulága vuogádat bidjá dássádaga ja vuordevašvuoda, iige berrešii orustahttojuvvot.

(56) *Orohat 6/5D* lea dákkár čuoččuhusa ovddidan:

“1. *Orohat 6/5D* guorrasa Finnmárkkuopmodaga čuoččuhussii sihke váldoguoddaleamis, surggiidan guoddaleamis ja hilguma gažaldagas.

2. Orohahkii 6/5D skihkiduvvojit áššegolut Alimusrievttis.”

(57) Oasehasveahkki *Meskelv og omegn bygdelag* lea vuosttažettiin čujuhan dasa ahte Unjárgga gilisearvvis váilu rievttálaš beroštupmi vuolggahit ášši Šoarátjoga ja Álddajoga gaskasaš ássi dálolaččaid vuoigatvuodaid hárrái, vrd. nággoláhka § 1-4, vrd. 1-3, ja guorrasa FeFo` čuoččuhussii hilgut čuoččálđahttima dán oasi. Lea čujuhuvvon dasa ahte Unjárgga gilisearvvi duodalaš, bearálaš doaibmaguovlu ii fáttmas dán gaskka, ja ahte gilisearvi danne ii leat gieldda dán oasi ássiid lunddolaš ovddasteaddji.

(58) Áššái muđui lea oasehasveahkki guorrasan FeFo` čujuhusaide ja čuoččuhussii. Báikegoddelaččain dat oassi maid Meskelv og omegn bygdelag ovddasta, dáhtošii ahte FeFo fuolaha hálldašeami.

(59) *Meskelv og omegn bygdelag* lea dákkár čuoččuhusa ovddidan:

“Meskelv og omegn bygdelagii skihkiduvvojit áššegolut Alimusrievttis.”

(60) Guoddalanvusttohas – *Unjárgga gilisearvi* – lea vuosttažettiin gustohan:

(61) Finnmárkkuláhka § 5 nuppi lađđasis bohciida ahte dat stivren ja hálldašeapmi mii lea FeFo:i biddjojuvvon lágas kapihtal 3, ii guoskka geavahanvuoigatvuodaide vuodđduvvon iehčanas vuoduin. FeFo danne ii sáhte dáid vuoigatvuodaid stivret ja

hálddašit. Seamma bohciida finnmárkkuláhka § 21 nuppi laððasis, mii nanuda ahte kapihtal 3 regelat eai gusto jus eará bohciida sierranas riektediliin. Ášši guoskevaš vuoigatvuoðaide, lei finnmárkkulága hálddašanvuogádat oaivvilduvvon leat boddosaš ortnegin dassái go vuoigatvuoðat ledje kártejuvvon. Dát lei Sámedikki oaidnuge láhkabargguid botta.

(62) Diggerievttálaš árvvoštallama dáfus, ferte – nugo meahcceduopmostuollu lea dahkan, ja mo duodaštallan lea čájehan - vuolgit das ahte ovdal go stáhta gustogoðii. de ledje báikegoddelaččain geavahanvuoigatvuoðat mat maiddáí fátmastedje daid guoski ávkástallamiid stivrema ja hálddašeami. Stáhta sorjjasmeahttunvuoða čuoččuheapmi ja valljodatstivren ii leat leamaš dan mahtodagas ja dan árjjis ahte báikegoddelaččaid álgoálgosaš stivrenvuoigatvuohta lea manñil njeidojuvvon. Stáhta lea čađahan daguid mat orrot leamen almmolaš muddemat, dahje mat leat cieggadan juo ráðđejeaddji diliid, ovdamearkka dihtii niittuid mihtidemiin. Alimusriekti berrešii leat várrogas ođatiskat meahcceduopmostuolu duodaštallamiid ja berrešii bidjat vuodđun daid bearálaš konklusuvnnaid maid meahcceduopmostuollu lea gávnnan.

(63) Álbmotriekti jáhkiha ahte báikegoddelaččaid vuoigatvuoðat sisttisdollet stivrema ja hálddašeami, nu maiddáí ILO-konvenšuvdna nr. 169 artihkal 14 ja 15, ON-konvenšuvdna siviilla ja politihkalaš vuoigatvuoðaid birra (SP) artihkal 1 ja 27 ja ON-konvenšuvdna ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš vuoigatvuoðaid (ØSK) artihkal 1. ON eamiálbmotjulggaštusge galgá mealgadi deattuhuvvot dán dulkomis. Alimusriekti galgá iešheanaláččat dulkot álbmotrievttálaš regeliid, iige ábut guodahit. Álbmotrievttálaš gáldut leat mearkkašahhtin sihke FeFo` stivrenláhkvuođuidda gustojupmái ja diggerievttálaš árvvoštallamii ahte fátmasta go geavahanvuoigatvuohta stivrema ja hálddašeami. Diggerievttálaš árvvoštallan galgá guoskkahit kultuvrra, ja galgá dárkot ahte ILO-konvenšuvdna ja ON eamiálbmotjulggaštusa regelat doibmet fas ásaheaddjin. Dát mearkkaša ahte stáhta dagut eai sáhte vuoigatvuoðaide oažžut mearkkašumi.

(64) Vuoigatvuohta iešmearrideapmái, nugo dat lea nanuduvvon SP:s ja ØSK` artihkkalis 1 ja ON eamiálbmotjulggaštusa artihkkaliin 3, 32 ja 26, nanne dan diggerievttálaš árvvoštallama ahte ášši geavahanvuoigatvuoðaide gulašii stivren- ja hálddašanvuoigatvuohta. Dasa lassin lea iešmearridanvuoigatvuohta dehálaš dulkomis daid eamiálbmotvuoigatvuoðaid mat leat čállojuvvon traktáhtaide mat Norgii leat čadnin.

(65) ILO-konvenšuvdna nr. 169 artihkal 14 nr. 1 vuosttas čuokkis addá nággoguovllus báikegoddelaččaide eaiggáduššanvuoigatvuoða vuođu, go lea sáhka eatnamiin maid sápmelaččat “traditionally occupy”. Dán geažil báikegoddelaččain anjke – dan “eanet uhcibui”- dárkomis – galggašii leat vuoigatvuohta stivret ja hálddašit nággoguovllu meahccevalljodagaid. Guovllus vuhtto geavaheapmi leat leamaš ovttrasrádiid, ja ollislaš sámi geavaheapmi dat lea mearrideaddjin artihkal 14 mielde. Stáhta eaiggátráðdejumit eai mearkkaš maidege artihkal 14 árvvoštallamis.

(66) Báikegoddelaččain lea ihkinassii vuoigatvuohta geavahanvuoigatvuoðaideaset hálddašit, vrd. ILO-konvenšuvdna nr. 169 artihkal 14 nr. 1 nubbi čuokkis ja artihkal 15, vrd. artihkal 7. Vuoigatvuoðalaččaide váfistuvvošii ahte besset oassálastit valljodagaid “use, management and conservation”, ja vuoigatvuoða oažžut ekonomalaš dinestusas oasi. Konsultašuvdna ja oassálastima vuoigatvuohta ILO-konvenšuvdna nr. 169 mielde manná čielgasit dobbelii go dat vuoigatvuoðat mat leat finnmárkkuláhka § 18:s addojuvvon.

(67) Finnmárkkuláhka ja FeFo` hálddašeapmi eai deavdde ILO-konvenšuvdna nr. 169 artihkal 6 gáibádusaid geatnegasvuoda hárrái ráddádallat ja sihkkarastit vuoigatvuodalaččaid oasálastima mearridanproseassain. FeFo` hálddašeapmi finnmárkkuláhka artihkal 3 olis geavvá sámi báikegoddelaččaid oasálastima haga Unjárggas. Sámedikki nammadan áirasat eai ovddas báikegoddelaččaid, ja Sámediggi ieš celkkii láhkabarggu oktavuodas ahte eai sáhte ovddastit vuoigatvuodalaččaid. Finnmárkkulága hálddašanvuogádat ii leat nappo heivvolaš fátmastit sápmelaš vuoigatvuodalaččaid, mii ferte ráddjehahttit lága gustojumi go stivrenláhkavuoduid ii sáhte geavahit, vrd. finnmárkkuláhka § 3. Dávvggasvuohta mii stáhtaide lea addojuvvon artihkal 34 mielde, ii sáhte addit heajubut vuoigatvuodaid go daid mat čuvvot konvenšuvnna mearrádusain.

(68) Finnmárkkulága ja FeFo` stivrenláhkavuoduid gustojupmi dasto mielddisbuvttášii cakku mii lea vuostá SP artihkal 27 sámi álbmoga kulturgáhttema birra.

(69) Surggiidan guoddaleami dáfus, de lea vuosttažettiin čujuhuvvon ahte guollebivdovuoigatvuodaid Suovvejogas ferte árvvoštallat seamma láhkai go daid eará geavahanvuoigatvuodaid, mii mearkkaša ahte dásge ferte vuodđudit dasa ahte vuoigatvuodát siskkildit stivrema ja hálddašeami.

(70) Hilgungažaldagas čujuha Unjárgga gilisearvi ahte Alimusriekti bijašii oasehasaid vuoigatvuodaid ráddějumiid vuodđun. Dás lea sáhka oktasaš vuoigatvuodaid birra nággoguovllus maid dovdomearkan lea bargat veahkkálagaid, maidái Álddajoga guovllus. Ovttasráđiid bargan lea áinnas leamaš čalmmus meahcceguovlluin, ja geavaheapmi lea eanaš leamaš giliolbmuid beales sin lagašguovlluin. Vuoigatvuodaid mihtilmasvuohta mearkkaša ahte ii leat áibbas čielggas geaidda dát guoská. Unjárgga gilisearvi lei – Meskelv og omegn bygdelag ektui – doaimmas Finnmárkokomišuvnna proseassas ja orui leamen báikegoddelaččaid lunddolaš ovddasteaddjin dalle go čuoččáldat ovddiduvvui. Dasto lea nannejuvvon meahcceduopmostuolu proseassa bokte ahte dat ovddasta daid beroštumiid mat áššis čuoččuhuvjit.

(71) Unjárgga gilisearvi lea ovddidan dákkár čuoččuhusa:

(72) Hilgungažaldagas:

“Guoddalanášši ovddiduvvo.”

(73) Váldoguoddaleamis:

“1. Dálolaččain gaskkas gaskal Álddajoga ja Unjárgga gieldda ja Čáhcesullo gieldda gaskasaš rájá rádjai lea oktasaš vuoigatvuohta hálldašit ja ávkkástallat ođasmuvvi luondduvalljodagaid mat leat albmadvuvvon Meahcceduopmostuolu duomus, duopmobohtosa čuokkis 1, dan geográfalaš guovllus mii lea albmadvuvvon Meahcceduopmostuolu duomus, duopmobohtosa čuokkis 1. Geavahanvuoigatvuohta siskkilda vuoigatvuođa okto dáid valljodagaid stivret ja hálldašit, dáid valljodagaid rudalaš dinestusage.

2. Finnmárkkuopmodaga stivrenláhkavuodut finnmárkkulágas eai siskkil daid vuoigatvuodaid ja riggodagaid mat leat čuoččuhusas čuokkis 1 albmadvuvvon.

3. Finnmárkkuopmodagas ii leat láhkačálakeahtes diggerievttálaš vuoduin – iige surggiidan stáhtas – vuoigatvuohta stivret ja hálddašit daid vuoigatvuodaid ja valljodagaid mat leat čuoččuhusas čuokkis 1 albmadvvon.

4. Stáhtii skihkiduvvojit áššegolut.”

(74) Surggiidan guoddaleamis:

“1. Dálolaččain gaskkas gaskal Álddajoga ja Unjárgga gieldda ja Čáhcesullo gieldda gaskasaš rájá rádjai lea oktasaš vuoigatvuohta – dan geográfalaš guovllus mii lea albmadvvon Meahcceduopmostuolu duomos, duopmobohtosis čuokkis 1 - geavahit ja ávkástallat Suovvejoga guollevalljodagaid. Geavahanvuoigatvuohta siskkilda vuoigatvuoda okto dáid valljodagaid stivret ja hálddašit, ja dáid valljodagaid ruđalaš dinestusage.

2. Finnmárkkuopmodaga stivrenláhkavuodut finnmárkkulágas eai siskkil daid vuoigatvuodaid ja valljodagaid mat leat čuoččuhusas čuokkis 1 albmadvvon.

3. Finnmárkkuopmodagas ii leat láhkačálakeahtes diggerievttálaš vuoduin – iige surggiidan stáhtas – vuoigatvuohta stivret ja hálddašit daid vuoigatvuodaid ja valljodagaid mat leat čuoččuhusas čuokkis 1 albmadvvon.

4. Stáhtii skihkiduvvojit áššegolut.”

(75) *Mu oaidnu áššái*

(76) *Ášši viiddideapmi meahcceduopmostullui*

(77) Álggos áiggun namuhit áššis dan viiddideami mii geavai meahcceduopmostuolu váldodikkástallamis. FeFo` ja Meskelv og omegn bygdelaga belohakkii hilguma čuoččuhus lea dán viiddideapmái laktašuvvon.

(78) Finnmárkkuláhka § 36 vuosttas ladđasa mielde lea meahcceduopmostuolu váldi ráddjejuvvon giedahallat “soahpameahttuvuodaid vuoigatvuodaid alde, mat čuožžilit maŋŋil go Finnmárkokomišuvdna lea čielggadan muhtin guovllu”. Finnmárkkuláhka § 38:s bohciida ahte stevnnet meahcceduopmostullui earret eará albmadvččii “daid gáibádusaid maid áššeoasálaš čuoččáldehtá”.

(79) Álggos viiddiduvvui nággoguovlu geográfalaččat oarjjás. Meahcceduopmostuolu ovdi nágu siskkildii maŋŋil viiddideami vuoigatvuodagáibádusa muhtin guvlui mii ii lean fáttmadvvon dan gáibádusas maid Unjárgga gilisearvi ovddidii Finnmárkokomišuvdnii, iige gáibádusas nugo dat lei albmadvvon stevnnegis meahcceduopmostullui.

(80) Nuppástuhttin mearkkašii seammás ahte lassánedje čuoččuhuvvon vuoigatvuodalaččat. Dát boahtá čielgasit ovdan das mo meahcceduopmostuolu duopmobađus lea hábmejuvvon. Duopmobohtosa čuokkis 2 mielde leat vuoigatvuodát skihkiduvvon báikegoddelaččaidege Šoarajoga ja Álddajoga gaskkas. FeFo ja Meskelv

og omegn bygdelag leat alimusriektái gustohahtán ahte Unjárgga gilisearvi ii sáhte ovddastit dán oasi báikegoddelaččain, vrd. nággoláhka § 1-4. Sii dáhttot ahte FeFo dat hálddaša luondduvalljodagaid dan olis mii bohciida Finnmárokomišuvnna raporttas.

(81) Mu oainnu mielde ii leat čielggas ahte lea go meahcceduopmostuolus lohpi suovvat namuhuvvon viiddideami. In guoskkat dan eanet, go lean gávnahan ahte ihkinassii ii leat vuoddu dubmet daid čuoččuhuvvon vuoigatvuodaid ovddas.

(82) *Ášši sámi mihtilmasvuohhta*

(83) Meahcceduopmostuollu lea duomustis čielggadan Unjárgga gieldda álbmoga čoaikkádusa. 2010:s ledje gielddas 884 ássi. Lea ankke čielggas ahte ássiid gaskkas leat leamaš ja ain leat viehka olu sápmelaččat.

(84) 1865:s lei olmmošlohku 1 168. Dáid gaskkas badjelaš 70 proseantta čáláhallen sápmelažžan, sullii 20 proseantta fas dážan ja badjelaš 5 proseantta kvenan. Govttolaš lea navdit ahte 1960:s lei álbmogis 60 proseantta sámi duogáš. 2005:s ledje jienastanvuoigaduvvomiin 48 proseantta, 350 olbmo, sámi jienastanolhkui čáláhallon.

(85) Meahcceduopmostuollu dasto válddahallá čuovvovačča:

“Veardidettiin eará mearrasámi giliiguin lea Unjárggas sámegiella ja -kultuvra hirbmat bures bisuhuvvon. Ain 1950-jagiin lei dábálaš ahte olles skuvlaluohkát álge álbmotskuvlii máhtekeahtá dárogiela. Sihke giella ja báikkálaš eallinvuohki lotnolasat meahcástallamiin, guollebivdduin ja šibitdoaluin, leat leamaš bihttilat gitta 1960-lohkui ...

Unjárga adnojuvvo ain dat uhcimus dáruiduhttojuvvon mearrasámegiellan Finnmárkus...”

(86) Vaikke dat gáibádusat mat áššis čuoččaldahttojit, gusket buohkaide guđet nággoguoovllus ássat, maiddá ássiide guđet eai leat sápmelaččat, de ii eahpiduvvo ahte sápmelaččaid vuoigatvuodaid sisdoallu livččii vuđolaš vuolggasadjin gáibádusaid árvvoštallamis. Ii hehte dohkkeheames vuoigatvuodaid vuodduvuvvon sápmelaččaid rievttálaš dillái, ahte vuoigatvuodát leat buorin eará čearddalaš duogáza olbmuidege. Čujuhan dán gažaldaga divaštallamii mat gusket vuoigatvuodaide ILO-konvenšuvdna nr. 169 mielde NOU 2007:13 Den nye sameretten siidu 229-230.

(87) Lea čuvgejuvvon ahte orohaga 6/5D gullelaš boazodoallit eai ása nággoguoovllus, eaige danne leat sidjiide addojuvvon vuoigatvuodát meahcceduopmostuolu duomus. Vaikke boazosápmelaččat eai doarjjo Unjárgga gilisearvvi vuolggahan gáibádusaid, ja áššis dorjot FeFo, ii nuppástuhte dan ahte sápmelaččaid vuoigatvuodaid sisdoallu lea áššis guovddážis. Máhan dasa makkár mearkkašupmi das lea daid konkrehta árvvoštallamiidda ahte hálddašuvuoigatvuoda gáibádusa eai leat boazosápmelaččat vuolggahan, eaige fáttmmas vuoigatvuodaid sidjiide, vaikke siige geavahit guovllu cieggan geavahanvuoigatvuodaid vuodul.

(88) *Sápmelaččaide eamiálbmogin suddjejuvvon vuoigatvuodát vuodđolágas ja álbmotrievttálaš regeliin*

(89) Vuoigatvuođat sápmelaččaide eamiálbmogin leat suddjejuvvon sihke Vuodđolága mearrádusaid ja mánggalágan álbmotrievttálaš regeliid bokte. Álggos áiggun čilget dán ášši guoskevaččamus regeliid.

(90) Norgga vuodđomearrádus sápmelaččaid vuoigatvuođaid birra lea Vuodđoláhka § 108, mii čuodjá ná:

“Stáhtalaš eiseválddiin lea ovddasvástádus láhčit dili nu ahte sámi álbmotjoavku sáhtta sihkkarastit iežas giela, iežas kultuvrra ja iežas servodatdili.”

(91) Mearrádus lea joatkka Vuodđoláhka § 110 a ovdeš mearrádusas. Dokument 16 (2011-2012) Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven, siidu 215, govvida lávdegoddi mearrádusa mearkkašumi ná:

“Vaikke Vuodđoláhka § 110a vuosttažettiin lea oaivvilduvvon ráđdehussii ja Stuorradiggái, de sáhtta dat prinsihppa mii bohtá mearrádusas ovdan, oažžut mearkkašumi lágaid dulkomis ja vieruiduvvan njuolggadusaid gustojumis, ovdamearkka dihtii čujuheaddji mearrádussan hálddašemi árvvošteamis.”

(92) Vuodđoláhka § 92 váguha stáhta eiseválddiid “doahttalit ja váfistit olmmošvuoigatvuođaid nugo dat lea dán vuodđolágas čállojuvvon ja Norggas čadni traktáhtaide olmmošvuoigatvuođaid birra”. Dát fátmasta maiddái traktáhtaid mat sihkkarastet sápmelaččaid vuoigatvuođaid.

(93) Alimusrievtti dievasčoahkkinduomus Holship-ášsis, HR-2016-2554-P, čielggaduvvui ahte Vuodđoláhka § 92 ii mearkkaš ahte dat traktáhtat maidda mearrádusat čujuhit, galget leat vuodđolága dásis. Maid mearrádusat mearkkašit, lea váguhit duopmostuoluid ja eará eiseválddiid giehtaguššat olmmošvuoigatvuođaid dan dásis go dat lea čadahuvvon norgga rievttis, geahča duomu teakstaoasi 70.

(94) Olmmošvuoigatvuođaláhka § 2 mielde, vrd. § 3 gustojit dárkilat albmadvuvvon riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuođakonvenšuvnnat “norgga láhkan” ovdasajiin eará lágaid ektui. Dáid konvenšuvnnaid gaskkas lea ON-konvenšuvdna siviilla ja politihkalaš vuoigatvuođaid birra (SP) ja ON-konvenšuvdna ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš vuoigatvuođaid birra (ØSK). Vuodđomearrádus veahádatsuddjema birra lea SP artihkal 27, mii čuodjá ná:

“In those States in which ethnic, religious or linguistic minorities exist, persons belonging to such minorities shall not be denied the right, in community with the other members of their group, to enjoy their own culture, to profess and practise their own religion, or to use their own language.”

(95) Ii sáhte eahpidit ahte sápmelaččat leat suddjejuvvon dán mearrádusa mielde. Konvenšuvnna mearrádusa dárkilat sisdoalu lea Alimusriekti divaštallan earret eará HR-2017-2247-A teakstaoassi 117-128 ja HR-2017-2428 A teakstaoassi 52-76. Máhcan fas dán ášši mearrádusa mearkkašupmái.

(96) Unjárgga gilisearvi lea čujuhan mearrádusaide “all peoples” iešmearrideami vuoigatvuođa birra, mat lea SP:s artihkal 1 ja ØSK:s artihkal 1. Dáid mearrádusaid

dárkilis mearkkašupmi eamiálbmogiid iešmearridanvuoigatvuoda hárrái lea eahpevissis, geahča Skogvang, Samerett, 3. utgave, 2017, siidu 107. Earret eará sakka dárkilat mearrádusaid čuoazan mat leat ILO-konvenšuvdna nr. 169:s, in sáhte oaidnit ahte SP artihkal 1 dahje ØSK artihkal 1 ožžot iešheanalaš mearkkašumi daid gažaldagaid árvvoštallamis maid dát ášši vuolggaha.

(97) ON eamiálbmotjulggaštus (UNDRIP), dohkkehuvvon ON 2007 válđočoahkkimis, ferte adnojuvvot guovddáš dokumeantan eamiálbmotrievtti dáfus, earret eará dainna čuoazan ahte dat speadjalastá dán suorggi álbmotrievttálaš prinsihpaid ja viehka mánga stáhta leat dan dorjon. Stáhtat nannejedje 2014 válđočoahkkimis doarjut julggaštusa sierra resolušuvnnain (69/2 Outcome document). Eamiálbmotjulggaštus ii datte leat njuolgga mearkkašahttin daid gažaldagaide mat leat dán áššis. Dat ii leat rievttálaččat čadni, ja julggaštusa iešguđet mearrádusat eai oro viidát go dan mii bohciida čadni konvenšuvnnain, vuosttažettiin ILO-konvenšuvdna nr. 169.

(98) Geassemánu 20. b. 1990 ratifiserii Norga ILO-konvenšuvdna nr. 169 eamiálbmogiid ja čearddaid birra iešmearrideaddji stáhtain. Konvenšuvnna sisdoalu ja mearkkašumi govda válđdahallan lea čállojuvvon NOU 2007:13 siidu 214-246. Válđdahallan lea earret eará vuodđuduvvon ILO geavadii.

(99) Nugo ovdal lean válđdahan, de ledje gáibádusat mat čuvvot ILO-konvenšuvdna nr. 169 guovddášis finnmárkkulága ráhkkanemiin, ja dat bidje earret eará vuodu hábmet § 5 ja kapihtal 5 kártenproseassa regeliid.

(100) Stuorradikki láhkameannudettiin evttohii Sámediggi lahttudit ILO-konvenšuvdna nr. 169 finnmárkkuláhkii ja addit dasa ovdasaji sihke finnmárkkulága ja eará lágaid ektui. Stuorradiggi datte gávnnahtii ahte evttohusa ii sáhtán ollásit doahttalit, ja § 3 gaskavuoda birra álbmotriektái celkojuvvui čuoovvovaš:

“Láhka gusto daid ráddjehusaiguin mat bohciidit ILO-konvenšuvdna nr. 169 eamiálbmogiid ja čearddaid birra iešmearrideaddji stáhtain olis. Láhka galgá gustot álbmotrievtti njuolggadusaid mielde eamiálbmogiid ja veahádagaid birra ja daid mearrádusaid mielde mat leat šiehtaduvvon vieris stáhtaiguin guolásteami birra rádjajačázadagain.”

(101) § 3 vuosttas čuoggá duogáš ja sisdoallu lea ná čilgejuvvon Innst. O. nr. 80 (2004-2005) siidu 33:

"Eanetlohku čujuha ahte ain lea olu eahpečielggasvuohta ILO-konvenšuvdna nr. 169 dulkoma hárrái. Eanetlogu mielas dát dahká dan oalle heivemeahttumin lahttudeapmái.

Láhkaaddi bargun lea lágas gávdnat buriid čovdosiid mat maddái leat álbmotrievtti olis. ILO-konvenšuvdna lea beroškeahtta lahttudeami dehálaš riektegáldodahkkin finnmárkkulága gustojumis. Dán duogáš lea presumšunprinsihppa ja ahte Norga lea konvenšuvnna ratifiseren ja nu lea álbmotrievttálaččat geatnegahttojuvvon dan čuovvut.

Eanetlohku lea almmatge ádden ahte čujuhit ILO-konvenšuvdna nr. 169:i lága hámis lea Sámediggái dehálaš. Maŋŋil vuđolaš vihkkeallamiid lea eanetlohku danne gávnnahtan ulbmillažžan evttohit konvenšuvdnii ráddjejuvvon lahttudeami lasihettiin § 3:i regela ahte lámka galgá gustot 'daid ráddjemiiguin' mat bohciidit

ILO-konvenšuvnnas. Dát seammás čalmmustahtášii lága álbmotrievttálaš duogáža buori vuogi mielde.

'Daid ráddjemiiguin' dajaldat mearkkašivččii ahte ILO-konvenšuvdna manná ovddabeale finnmárkkulága jus čájehuvvoš ahte lága mearrádusat leat vuostálaga ILO-konvenšuvnna mearrádusain. Jus baicce gávnnavuvvoš, ILO-konvenšuvnna vuodul, ahte lágas váilot mearrádusat dihto sisdoaluin, de šattašii dát láhkaaddi bargun. Duopmostuollu ii galgga nuppiin sániiguin geavahit ILO-konvenšuvnna finnmárkkulága deavdimii. Livččii álkibut ovdošit dákkár ráddjejuvvon lahttudeami čuoahasaid go jus galggašii ILO-konvenšuvdnii addit dábálaš ovdasaji ovdalii buot norgga lágaid."

(102) Das lea nappo sáhka belohahkii lahttudeami birra. Alismusriekti lea Stierdnáduomus, HR-2016-2030-A teakstaoassi 76, dárkilabbot čilgen maid dát mearkkaša:

“Čealkámuš ahte ILO-konvenšuvdna ii galgga geavahuvvot “finnmárkkulága deavdimii” deattasta ahte lahttudeapmi lei oaivvilduvvon ráddjejuvvot finnmárkkulága iežas mearrádusaide. Vaikke láhka muddege prosedyraid čielggadan dihtii vuoigatvuodaid, de ii mudde dat daid *ávnaslaš regeliid* maid vuodul vuoigatvuodát galget čielggaduvvot. Ahte vuoigatvuodaid ii sáhte surggiidit “njuolga ILO-konvenšuvnnas”, lea dasa lassin čielgasit aiddostahttojuvvon eanetlogu mearkkašumiin lágas § 5 árvalusas siidu 36.”

(103) Dasto bohciida § 3 nuppi čuoggás ahte láhka dábálaččat galgá gustojuvvot eamiálbmogiid ja veahádagaid birra álbmotrievtti regeliid olis. Dát lea vasedin aiddostahtton ovdabargguin, geahča Ot.prp.nr. 53 (2002-2003) siidu 121, ahte dát geatnegasvuohta guoská visot orgánaide maidda láhka bidjá válddi. § 3 nuppi čuoggá mearrádus mearkkaša ahte dan muddui go ILO-konvenšuvdna ii leat lahttuduvvon § 3 vuosttas čuoggás, de oazžu dat almmatge sakka mearkkašumi lága gustojumis. Dát bohciida daid dábálaš presumšunprinsihpaine, mat leat dan birra ahte norgga riekti galgá nu guhkás go vejolaš dulkojuvvot álbmotrievtti guotkku.

(104) Máhcan fas daid čujehusaide maid Unjárgga gilisearvi dán áššis lea gustohahtán ILO-konvenšuvdna nr. 169 vuodul.

(105) *Leat go geavahanvuoigatvuodát mat iehčanas vuoduin leat dábuuvvon, dábálaččat spiehkastuvvon FeFo` hálldašeamis?*

(106) Unjárgga gilisearvi lea gustohahtán ahte go juo báikegoddelaččaid geavahanvuoigatvuodát leat vuodđuduvvon iehčanas vuoduin, nugo Finnmárokomišuvdnage lea daid dohkkehan, de dáid geavahanvuoigatvuodaide eai guoská finnmárkkulága dábálaš njuolggadusat FeFo` stivrema ja hálldašeami birra. Dán ádden nu ahte gustohahttojuvvo ahte dušše báikegoddelaččat dat galget stivret hálldašeami daid luondduriggodagain maidda geavahanvuoigatvuodát leat laktašuvvon, ja ahte FeFo ii mange láchkai sáhte hálldašit dáid valljodagaid finnmárkkuláhka kapihtal 3 dábálaš mearrádusaid mielde.

(107) Joatkkaarvvoštallamis lea ágga vuos dárkilat geahčadit maid luondduvalljodagaid hálldašanvuoigatvuoda gáibádus mearkkaša.

(108) Nugo dan fihhten, de ferte gáibádusa áddet fátmmastit ain juo golbma oasi: Vuosttažettiin lea oktasaš vuoigatvuodaid dáfus nu go dás, dárbu vuoigatvuodalaččaid gaskkas siskkáldasat juohkit luondduvalljodagaid, ja valljodatávkkástallama dinestusage. Nuppádassii galgá hálddašeapmi mearkkašit válddi mearridit man muddui ja makkár eavttuiguin earát galget beassat valljodagaid ávkkástallat, ja maiddái ránggáštit jus rihkku ávkkástallama mearriduvvon rájáid. Goalmádassii ferte hálddašeapmi mearkkašit vuoigatvuoda, ja soaitá geatnegasvuodage, álggahit doaimmaid luondduvalljodagaid áimmahuššama ja ovddideami ovdii.

(109) Nugo dás lea čilgen hálddašandoahpaga sisdoalu, de heive dat bures finnmárkkuláhka kapihtal 3 muddemiin ahte mo FeFo galgá hálddašit eatnamiiddis. Mii lea máinnašuvvon, lea nugo čujuhuvvon ahte FeFo` hálddašanváldi lea lága mielde juo nohkan dainna čuoazan ahte leat geavahanvuoigatvuodát iehčanas vuoduin.

(110) Finnmárkkuláhka § 5 vuosttas lađas nanuda ahte sápmelaččat oktasaččat ja oktagaslaččat leat dábuhán vuoigatvuodaid Finnmárkku eatnamiidda. Gaskavuohta gaskal lága ja dábuhuvvon vuoigatvuodaid lea muddejuvvon § 5 nuppi lađđasis, mii čuodjá ná:

“Láhka ii guoskkat oktasaš dahje oktagaslaš vuoigatvuodaid maid sámit ja earrásat leat dábuhán oamastusa dahje dološ áiggi rájes geavaheami bokte. Dát gusto maiddái daid vuoigatvuodaide, mat boazodolliin leat dákkár vuđđosa alde dahje boazodoallolága mielde.”

(111) Mearrádusa sisdoallu vástida Ot.prp. nr. 53 (2002-2003) láhkaevttohusa § 5 vuosttas ja nuppi lađđasiidda. Dán áddejumi birra celkkii departemeanta proposišuvnnas siidu 122 earret eará:

“*Vuosttas lađas nanuda ahte láhka ii duohtat priváhta dahje oktasaš vuoigatvuodaid mat leat oamastusa dahje dološ áiggi rájes geavaheami vuodul. Dábuhuvvon geavahanvuoigatvuodát ja eaiggáduššanvuoigatvuodát danne eai gula dan hálddašanvuogádahkii masa lágas lea láchččojuvvon. Jus soames lea dábuhán geavahanvuoigatvuoda, de omd. ii dárbbáš juolluduvvot vásedin vuoigatvuodta ávkkástallamii § 24 mielde, vrd. dán mearrádusa mearkkašumiiguin.*”

(112) Dajaldat ahte dábuhuvvon vuoigatvuodát “eai gula” hálddašanvuogádahkii, sáhtta sierran áddet nu ahte lága hálddašanregelat eai oppanassiige gusto. Mu oaivila mielde čájeha almmatge joatkkačilgehus ahte mii dás dovddahuvvo, lea ahte lága hálddašanvuogádat ii galgga leat gustojeaddjin *go eará bohciida* dábuhuvvon vuoigatvuodain. Dát vástida lága dadjanvugiin – ahte ii galgga duohtadit dábuhuvvon vuoigatvuodaid. Dákkár vuoigatvuodaid galgá doahhtalit nu guhkás go dat ollet. Ii datte leat doarjja dasa ahte lága dábálaš regelat eai gusto jus daid gustojuvvo ii mearkkaš duohtadit daid dábuhuvvon vuoigatvuodaid dainna sisdoaluin mii dain lea.

(113) In sáhte oaidnit ahte justiisálávdegotti árvalusa, Innst. O. nr. 80 (2004-2005) siidu 36 – 37, mearrádusa mearkkašumit dorjot ahte dábuhuvvon geavahanvuoigatvuodát dábálaččat galggašedje spiehkastuvvot FeFo` hálddašeames.

(114) Dan áddejumi maid lean dovddahan, doarju maiddái finnmárkkuláhka § 21 nuppi lađđasa mearrádus. Mearrádus nanuda ahte kapihtal 3 regelat “eai gusto juos eará čuovvu sierra riektediliin”. Mearrádus lasihuvvui ášši meannudettiin Stuorradikkis. Innst. O. nr.

80 (2004-2005) siiddus 29 boahtá ovdan ahte dat vuosttažettiin lei oaivvilduvvon Álttá-, Deanu- ja Njávđán-čázádagaid erenoamáš riektediliide. Justiisálávdegoddi almmatge lasiha ahte mearrádus “gokčá maiddái eará vasedin riektediliid, oktan dakkáriid mat identifiserenproseassas kártejuvvojit kapihtal 5 mielde”. Mu oainnu mielde lea čielggas ahte lága dajaldat “juos” mearkkaša ahte kapihtal 3 dábálaš regelat galget gustojuvvot jus dat eai gárta vuostá dálá vasedin riektediliid.

(115) Unjárgga gilisearvi lea gustohahtán ahte justiisálávdegotti ráđđádallamiin Sámedikkiin ovdehuvvui sihke Sámedikki ja lávdegotti beales ahte lága hálddašanvuođat galggai leat gaskaboddii iige gustot maŋŋil go iešheanalaš geavahanvuoigatvuođat ledje dohkkehuvvon kártenproseassa bokte. In sáhte áddet ahte dákkár ovdehus lea čielgasit boahtán ovdan das mii Alimusriektái lea proseassas duodaštuvvon. Daid cealkámušaid mat das leat, sáhtta áddet leat laktašuvvon daid háviide go eaiggáduššanvuoigatvuohta dohkkehuvvo. Dákkár diliin FeFo` hálddašanvuoigatvuohta eahpitkeahttá nohká.

(116) Beroškeahttá das, in gávna makkárga doarjaga dasa ahte justiisálávdegoddi lea oaivvildan ahte guovllut main leat dohkkehuvvon geavahanvuoigatvuođat eai oppanassiige gulašii FeFo` hálddašeapmái. Jus livččii diekkár ovdehus, de livččii lunddolaš ahte dat čielgasit boadášii ovdan lávdegoddeárvalusas. Dát guoská áinnas go lávdegoddi áddii ahte kártenproseassa viehka muddui jođihivččii oktasaš geavahanvuoigatvuođaid identifikašuvdnii. Dán oktavuodas čujuhan čuovvovaš cealkámuššii Innst. O. nr. 80 (2004-2005) siidu 28:

“Eanetlohku čujuha dasa ahte berrešii leat várrogas cealkit mo identifikašunproseassa boadus šaddá. Dát lea riektegažaldat maid duopmostuolul galget mearridit čadni mađđásiin. Dan ovttasráđiid barggu vuodul mii lea viehka olu meahcástallamis Finnmárkkus, ja dat iešgudet geavaheaddji joavkkut ja geavahanvuoigat mat dájvá seamma guovllus leat ovddastuvvon, leat datte *eanetlogu* oaivila mielde buorit ákkat navdit ahte dušše hui hárvenaš kártejuvvojit priváhta, oktagaslaš eaiggáduššanvuoigatvuođat meahcceguovlluide. *Eanetlogu* áddejumi mielde leat jáhkkinimis eanaš máŋggalágan oktasaš geavahanvuoigatvuođat.”

(117) Dán mielde lea mu oaidnu ahte mearrideaddjin dasa ahte FeFo beassá hálldašit finnmárkkuláhka kapihtal 3 mielde, lea *sisdoallu* daid geavahanvuoigatvuođain mat leat cieggan iehčanas vuoduin. Gažaldat šattašii ahte lea go, ja jus, de man muddui geavahanvuoigatvuođat nu go dat leat cieggan, maiddái fátmastit vuoigatvuođa hálldašit daid luondduvalljodagaid maidda vuoigatvuođat leat laktašuvvon. Dan muddui go leat cieggan geavahanvuoigatvuođat mat fátmastit hálddašanvuoigatvuođage, de galgá FeFo` hálddašanvái finnmárkkulága mielde gáidat. Čuovvovaš gažaldat šaddá de mii lea cieggan geavahanvuoigatvuođaid dárkilat sisdoallu.

(118) *Leat go báikegoddelaččain geaidda ášši guoská, geavahanvuoigatvuođat mat maiddái fátmastit vuoigatvuođa hálldašit luondduvalljodagaid?*

(119) Finnmárkokomišuvnna raporttas lea čielggaduvvon ahte Unjárgga báikegoddelaččain leat oktasaš geavahanvuoigatvuođat main lea iehčanas vuodđu finnmárkkulága bálddas. Komišuvdna gávnnahii ahte geavahanvuoigatvuođat eai leat eksklusiiiva, eaige meahcceduopmostuolu duomus leat nanuduvvon eksklusiiiva vuoigatvuođat. Dan maid Unjárgga gilisearvi gustohahtá, lea ahte

geavahanvuoigatvuodát dan oasi báikegoddelaččain geaid ášši fátmmosta, goallostit hálddašánvuoigatvuodáge.

(120) Vuolggasajis lea opmodaga eaiggádis vuoigatvuohta hálddašit luondduriggodagaid mat opmodahkii gullet, daid dábálaš meriid siste mat lágaid čuvvot. Eaiggát galgá doahttalit čuožžovaš geavahanvuoigatvuodáidge dainna sisdoaluin mii bohciida vuodđudanvuodus. In sáhte oaidnit ahte prinsihpas lea mihkkege dan ovddas ahte geavahanvuoigatvuohta maiddái sáhtta fátmmostit vuoigatvuođa hálddašit dihto luondduvalljodagaid.

(121) Finnmárkkuláhka § 5 nuppi lađas bohciidahtta ahte vuoigatvuodát mat galget dohkkehuvvot, leat vuoigatvuodát maid lea háhkan oamastusa dahje dološ áiggi rájes geavaheami bokte. Oamastusregeliin ii leat dán áššis iehčanas mearkkašupmi. Gažaldat šaddá danne ahte mii lea dárkilat sisdoallu daid geavahanvuoigatvuodáin maid báikegoddelaččat leat háhkan dološ áiggi rájes geavaheami bokte.

(122) Dološ áiggi rájes geavaheami regeliid sisdoalu lea Alimusriekti válddahan earret eará Selbuduomus, Rt-2001-769, ja Čáhputduomus, Rt-2001-1229. Selbuduomu siidu 788-789 deattuhuvvo ahte vuoigatvuodáháhkamis dološ áiggi rájes geavaheamiin guddet golbma oasi: Galgá leat dihto *geavaheapmi*, mii galgá leat geavvan *guhkes áiggi* ja leat leamaš *vierihis mielain*. Eai leat datte bistevas eavttut mearridit lea go leamaš dološ áiggi rájes geavaheapmi. Dás lea sáhka govda árvoštallamis.

(123) Sihke Selbuduomus ja Čáhputduomus lea deattuhuvvon ahte go dábálaš riikkagottálaš diggerievttálaš regelat galget gustojuvvot vai sáhtta dahkat mearrádusa sápmelaččaid vuoigatvuodáid hárrái, de galgá dat geavvat sámi premissaid vuodul. Dalle galgá deattuhit sámi riekteáddejumiid ja sámi virolašvuođa. Čáhputduomus siidu 1252 báhkka vuosttasjienasteaddji konkrehta áššedili vuolggasajiin čuovvovačča:

“Jus eará duogáza olbmui livčče seammasullasaš geavaheapmi, de livččii dat govvidan ahte sii oaivvilledje eaiggáduššat dan guovllu. Sápmelaččain, guđet Almmáivákki ássiin ledje leamaš ráđdejeaddji oassin, ii leat datte sin oktasaš riggodatávkkástallamiin seamma vierru jurddašit eaiggáduššanvuoigatvuođa. Baicce lea nu go čujuhuvvon muhtin ovdamearkkat dasa ahte sii leat atnán dajaldagaid mat garrasit geažidit ahte áddejuvvot eaiggáduššanvuoigatvuohtan. Jus dat hehtešii vuoigatvuodáháhkama dološ áiggi rájes geavaheami bokte ahte leat eanemus ovdamearkkat ahte sii leat hállan geavahanvuoigatvuođa birra, de livččii sin ráđastallan, mii sisdoalus vástida doaimmahit eaiggáduššanvuoigatvuođa, šaddan eahpečuovggus sierradillái eará ássiid ektui.”

(124) Finnmárkkulága meannudettiin deattuhuvvui vásedin ahte dat vuoigatvuodačielggadeapmi mii galgá leat § 5 regeliid mielde, galgá vuodđuduvvot daid prinsihpaide mat bohte ovdan Selbu- ja Čáhputduomuin. Justiisálávdegotti eanetlohku cealká Innst. O. nr. 80 (2004-2005) siidu 36 earret eará:

“Eanetlogu árvoštallan dat lea ahte oddasat riektegeavadis lea duodaštallan leamaš duhtadahttin. Oddasat norgga riektegeavat, áinnas Selbu-ja Čáhputduopmu, lea čujuhan mo árbevirolaš sámi geavaheapmi galgá adnojuvvot vuoigatvuodáháhkama vuodđun. Dát livčče dehálaš riektégáldut komišuvdnii ja duopmostullui.”

(125) Dán oktavuodas čujuhan velá Stierdnádupmui HR-2016-2030-A teakstaoassi 84, mas vuosttasjienasteaddji earret eará bájuha proposišuvnnas cealkámušaid maidda justisálávdegoddi guorrasii. Nu go Stierdnáduomus teakstaoassi 85 lea deattuhuvvon, lea diggerievttálaš prinsihpaid gustojupmi sámi premissaid mielde maiddá ILO-konvenšuvdna nr. 169 artihkal 8 nr. 1 mielde ahte riikkagottálaš regeliid gustojumis eamiálbmogiid ektui galgá “sin dábiid ja árbevirolaš riektedilálašvuoda dohkálaččat váldit vuhtii”.

(126) Dál sirddán dán ášši konkrehta árvoštallamii.

(127) Meahcceduopmostuollu guorahallá duomustis viidát mo báikegoddelaččat leat geavahan nággoguovllu 1500-logu rájes dássáži. Duopmostuollu gávnnašii ahte “Unjárgga giliolbmot ávkástalle nággoguovllus visot sadjagasas geavahanvugiid ankke gitta 1900-logu gaskamuddui”. Bijan dán konklusuvnna vuodđun. Danne lea čielggas ahte cieggan geavahanvuoigatvuodát leat vuodđuduvvon guhkilmas ja viiddis geavaheapmái.

(128) Joatkkagažaldat lea ahte lea go nággoguovllu ássi báikegoddelaččaid geavaheapmi leamaš dakkár ahte dat maiddá bidjá vuodu vuoigatvuhtii hálldašit luondduvalljodagaid. Meahcceduopmostuollu cealká iežas árvoštallama oassin earret eará čuovvovačča duomus siidu 59:

“Meahcceduopmostuolu vuolggasadjin lea leamaš ahte ovdal go stáhta hálldašišgodii eatnamiid, de ledje nággoguovllu gullevaš ássiin iežaset, siskkáldas virolašvuodavudot njuolggadusat riggodagaid juohkimis, sii hálldašedje riggodagaid maidda atne oktovuoigadahtton, ja oaivvildedje ahte sis lei dat hálldašanvuoigatvuohta. Dán lea lunddolaš atnit buriid álgostivrenvuoigatvuohtan. Buriid alde gilvaledje dadistaga eanet, rievdadeaddji dilit gahčahedje čeahkkái báikkálaš servodatortnega ja giliolbmot illá ieža šat sáhtte mearridit buriid hárrái. Norgga stáhtaváldi dadis nannosat gustogodii eatnamiid guoski daguid bokte ja muddejeaddji váldin láhkaaddima ja hálldašandoaimmaid bokte.”

(129) Meahcceduopmostuollu lea vuodđudan duodaštusárvoštallamis viiddis duodaštallamii. Vaikke Alimusrievttis leage dievas váldi, de lea proseassaortnega dárbbášlaš čuoza ahte duodaštallan Alimusrievtti ovddas ráddjejuvvo eanet. Duodaštusat mat leat Alimusriektái ovddiduvvon, dorjot mu oainnu mielde daid árvoštallamiid maid meahcceduopmostuollu dovddaha das maid lean bájuhan.

(130) NOU 1978:18 A Finnmarksvidda – natur – kultur – siidu 192 válddahallá Sverre Tønnesen mo sámi doaibmamálla lei siiddaid juohkima vuodul sullii jahkái 1700:

“Finnmárkkus, nu go muđui Sámis, lea dat mihtilmas siidaortnet (by-siida-sitpogost). Vuodđun lea joavkku geavaheapmi ja riektegovahallamat daid birra. Searvevuohta leat guovddáži, ja joavku lea álo searválaga ovdamearkka dihtii olgobeale sisabahkkemiid váidaleamis.

Orro áibbas čielggas ahte siiddas lei siidaguovllustis oktovuoigatvuohta luondduburiid ávkástallat eará joavkkuid ja ovttaskas olbmuid ektui. Geavahanvuogit maidda dábálaččat lei áigejuovdil čuoččuhit oktovuoigatvuođa lei bivdui, guolásteapmái ja guohtumiidda. Oktovuoigatvuodát giehtaguššojuvvo. Dan čájehit ollu diedut riektebeavdegirjiin rádjageassimiid, rádjamearkkaid ja sisabahkkemiid váidagiid birra.”

(131) Tønnesen lea dasto válddahan ahte sullii jagis 1700 šadde muhtin dilit mat láivudišgohte dan geavahan- ja vuoigatvuođadili mii ovdal lei. Čujuhan NOU 1978:18 A siidu 193 ja su doavttirnákkáhallamii, Retten til jorden i Finnmark, 2. utgave 1979, siidu 58. Dát ledje nuppástusat sihke ealáhusain ja álbmotstruktuvrras, mat nuppástuhte njuolggadusdárbbu ja dalá giliservviid gaskasaš riektediliid.

(132) Dán guotkku vuodđuda meahcceduopmostuollu, nu go ovdanboahtá das maid lean bájuhan, ahte nuppástuvvan dilit váddudedje giliolbmuid iehčanassii sáhttit mearridit buriid badjel. Meahcceduopmostuollu maiddái válddaha ahte norgga stáhtaváldi gustogođii dađis nannosabbot. Duomus siidu 33 čoahkkáigeassá meahcceduopmostuollu ná:

“Lágat ja regelat maid dás ovdalis leat geahčadan, čájehit ahte 1700-logu mañit lahki rájes stáhta dađis eanet hálddašii Finnmárkku eatnamiid ja muddii guovddáš riggodagaid geavaheami. Muddemiidda leat gullan guovddáš meahcceriggodagat ja stáhta orgánat leat daid hálddašan.

Eanajuohkima hálddašedje ámtaeiseválddit, guđet 1760-logus čálligohte sadjelihpuid ja maññil fuolahedje 1775 eanajuohkinresolušuvnna čuovvoleami. Masá aivve stáhta virgeolbmot, sihke guovddáš ja guovllu dásis, dat ožžo áigái 1863 ja 1902 eanavuovdinlágaid. 1864:s mearriduvvojedje njuolggadusat dasa mo fáldi galggai hálddašit eatnamiid vuovdima ja lihttoláigoheami. 1902 eanavuovdinlága mielde fuolahii komišuvdna luobahemiid. Dasto ásahuvvo eanavuovdinorgánat oktan eanavuovdinstivrrain, eanavuovdinhoavddain ja eanavuovdinkantuvrrain hálddašan dihtii stáhta eatnamiid Finnmárkkus.”

(133) Alimusriektái lea leamaš viiddis duođaštallan 1775 eanajuohkinresolušuvnna birra ja maid dat mearkkaša nággoguovllus.

(134) Resolušuvnna duogáš lea válddahallon NOU 1993:34 siidu 417. Vuodđojurdda lei ahte stáhta áiggui movttiidahttit olbmuid ássat riddoguovlluin. Dán olaheapmái juogadedje smávit ássansajiid oktan dárbbášlaš veahkkeváriiguin joavkkuide main ledje gaskal golbma ja vihtta bearraša.

(135) Nugo resolušuvdna lei ráhkaduvvon, de mu oainnu mielde boahtá ovdan ahte dat mudde juo ráđđejeaddji vuoigatvuođaid juogademiid iige dušše registreremiid. § 1 mielde galggai “mávssihit” eatnama. Sturrodat mearriduvvui bearraša dábálaš dárbbu vuodul, iige danne vuodđuduvvon vejolaš ovddeš ráđđejeaddji eanavuoigatvuođaide. §§ 3 ja 4 regeliinge mo juolludit vuoigatvuođa guolásteapmái ja vuoigatvuođa “soahkevuovdáii” boahtá čielgasit ovdan ahte leat laktašuvvon dárbbu, eaige vuodđuduvvon vejolaš ovddeš cieggan vuoigatvuođaide.

(136) Orro leamen dábálaš ovttaoaivilvuohta ahte daid álgojagiid lei eanajuohkinresolušuvnnas eanemus mađis Oarje-Finnmárkkus. Alimusriektái lea almmatge, girkogirjjiid guorahallama vuodul, čájehuvvon ahte gaskal 1779 ja 1789 ledje 72 opmodatjuohkima Čáhcesullo báhpasuohkanis. Dáin juhkkjuvvo 27 Unjárgga girkobáikkis, mii lea nággoguovllu guovddáš sajis.

(137) Girkogirjjiid čáláhallama duogáš lei ahte gaskal 1779 ja 1789 lei muhtin merren mii náitaleapmái bijai eaktun ahte irgi, daid sajiin gos eana lei juhkkjuvvon, sáhtii čájehit eanajuohkingirjji.

(138) Mu oainnu mielde lea váttis dán áddet eará láhkai go ahte girkogirjjiid registreremat čájehit ahte 1775 eanajuohkinresolušuvdna oaččui mearkkašumi Unjárgga gielddasge. Materiála mii lea Alimusriektái ovddiduvvon, doarju čielgasit ahte girkogirjjiide čáláhuvvo čadahuvvon juohkimat eanajuohkinresolušuvnna mearrádusaid mielde.

(139) Finnmárbokomissuvdna albmada raporttastis siidu 66 ahte 1830:s čállojuvvo 20 ámtaeanađuodastusa eanjilolbmuid Vuotnabađas. Ámtaeanađuodastusat mearkkašedje bissovaš opmodateaggátsirdima, áibbas eará go ámtalihput. Finnmárbokomissuvdna albmada dasto ahte čuovvovaš jagiid ledje gielddas viehka olu opmodateaggátsirdimat ja eatnamiid mihtideamit. Meahcceduopmostuolluge vuodđuda dása, geahča duomu siidu 34.

(140) Alimusriektái lea geigejuvvon beavdegirji Eanakomissuvnnas mii 1879:s guorahalai eanaopmodagaid Unjárggas. Dát guorahallan čájeha 144 opmodaga oktan diggegulahuvvon ráidonummariin. Dáin ledje mánja ášši nággoguovllus.

(141) Finnmárbokomissuvdna lea vuodđudan dasa ahte gaskal 1867 ja 1920 stáhta mihtidii ja lihttoláigohii badjelaš 200 niittu iešguđet sajiin Unjárgga gielddas. Alimusriektái leat geigejuvvon moanat ovdamearkkat eatnamiid ja niittuid lihttoláigohanšiehtadusaide 1862 rájes dássáži. Čájuhuvvo ahte niittut leat juohkásan viehka muddui miehtá nággoguovllu.

(142) Oppalaččat galgá mu oainnu mielde bidjat vuodđun ahte stáhta 1775 rájes ja miehtá 1800-logu barggai mealgat opmodagaid ja vuoigatvuodaid juohkimiiguin nággoguovllus. Danne in sáhte čuovvut meahcceduopmostuolu go dat duomu siidu 64 cealká ahte dat “ii leat vuohtán ahte stáhta lea nággoguovllus čadahán daguid ovdal go vuosttas niitu mihtiduvvui 1872:s”. Dán cealkámuša lea maiddái váttis ovtastit dainna maid duopmostuollu lea bidjan vuodđun divastallamistis duomu eará sajiin, daid teakstaosiinge maid ovdalis lean bájuhan. Jus cealkámušat leat dan vuodul ahte meahcceduopmostuollu bidjá bastilis earu gaskal čájuhuvvon doaimmas dán ášši nággoguovllus ja doaimmas Unjárgga gielddas muđui, de lea dát mu oainnu mielde boasttuvuolggasadji. Dákkár earus ii leat vuoddu ii ovdeš ássan- ja geavahanmáliin, iige daid topográfalaš diliin. Dat maid lean guorahallan, čájeha velá nággoguovllusge mealgadis doaimma stáhta beales.

(143) Meahcceduopmostuollu lea duomustis vuđolaččat guorahallan mo báikegoddelaččat leat muorraávdnasiid, lavnnji, fuodđuid, sáivaguoli, maniid ja uvjja, luopmániiid ja šibitguhtuma ávkkástallan.

(144) Muorraávdnasiid ja Suovvejoga guolásteami ávkkástallamii dáfus, vuodđuda duopmostuollu dasa ahte lea leamaš viehka muddui stáhta stivren. Dán vuodul lea duopmostuollu gávnahan ahte dát ávkkástallanvuogit eai leat fátmastuvvon dan hálddašanvuoigatvuhtii maid dat lea báikegoddelaččaide skihkidan.

(145) In gávnná ákka dadjat eanet daid eará iešguđet ávkkástallanvugiid birra. Meahcceduopmostuolu guorahallan orro čájeheamen ahte daid valljodagaid leat báikegoddelaččat ávkkástallan almmá stáhta mearkkašahhti seaguheami haga, ii eaiggát iige hálddašánválddi ovdehusa vuoduin. Jus lágain leat leamaš mudden- dahje juohkinláhkavuodut, de leat dát viehka uhccán geavahuvvon.

Báikegoddelaččat leat muhtin muddui juohkán riggodagaid geavaheami gaskaneaset, vuosttažettiin go iešguđet oktavuodain leat geavahan iešguđet geográfalaš guovlluid. In datte sáhte oaidnit ahte dákkár juohkin doarju dan ahte báikegoddelaččat leat doaimmahan dakkár hálldašanvállddi maid Unjárgga gilisearvi dán áššis gáibida.

(146) Meahcceduopmostuollu lea duomus siidu 57 hámuhan vuodđogažaldahkan ahte lea go “stáhta vai earát, daguideaset bokte guhkit áiggi njeaidán giliolbmuid riekteáddejumiid ja álgoálgosaš, virolašvuodavuđot stivrenvuoigatvuođa meahccevaljiide, ja ahte galggašii go nappo dán dohkkehit dakkár dillin mii lea cieggan dego ođđa virolašvuohtan”. Mu oainnu mielde ii leat dákkár vuolggasadji áibbas deaivil, ii ášši rievtálaš iige bearálaš diliid ektui.

(147) Árvvoštallan ahte leat go cieggan vuoigatvuođat dološ áiggi rájes geavaheami bokte, ferte nugo lean čujuhan, geavvat govda árvvoštallamiin. Dás lea gažaldat ahte lea go cieggan vuoigatvuohta hálldašit luondduriggodagaid. Dákkár árvvoštallamis galget báikegoddelaččaid láhttenvuohti ja áddejumiit veardiduvvot earáid dahkan daguiguin, mat orrot doaimmaheamen hálldašanvuoigatvuođa. Dán árvvoštallamis ii sáhte garvit stáhta daguid leamen dan áddejumi vuodul ahte lea eaiggát. Dát guoská vaikke árvvoštallan galgáge leat sámi premissaid mielde, ja vaikke stáhta leage láhtten dan boasttuvuolggasajis ahte sápmelaččaid luondduvalljodagaid ávkkástallan lei “gierdan geavaheapmi”.

(148) Nugo lean válldahan, ja maid meahcceduopmostuolluge bidjá vuodđun, de ankke 1700-logu álggogeahčen láivvui dat ovddeš báikkálaš servodatmálle. Seammás šattai stáhtii eanet dadjamuš. Dán ovdáneami birra Sverre Tønnesen cealká Retten til jorden i Finnmark, 2. utgave 1979, siidu 66:

“Dat maid dat boares vierru ii nákcen, lei buriid juogadit gilisearvi miellahtuid gaskka. Justa dát dilálašvuohta dat dagaha dakkáriid ahte loahpas sudjada 1775 resolušuvdna.”

(149) Lean guorahallan stáhta hálldašeami dán guovllus, áinnas mii guoská eatnamiid ja niittuid juohkimii. Dát leat stáhta dagut dan áddejumi vuodul ahte lea eatnamiid eaiggát. Dál lea dilli nu ahte FeFo lea eanaeaiggát, maid gilisearvige dohkkeha. Mu oaidnu lea danne ahte báikegoddelaččat eai leat doaimmahan geavahanvuoigatvuođaideaset dan láhkai ahte dološ áiggi rájes geavaheami bokte leat cieggan geavahanvuoigatvuođat mat maiddái fátmmastit vuoigatvuođa hálldašit luondduriggodagaid.

(150) Dát nannejuvvo dainna ahte báikegoddelaččaid geavaheapmi nággoguovllus, nugo juo lea čujuhuvvon, ii leat leamaš eksklusiivva. Eará joavkkutge leat mealgadis muddui guovllu geavahan.

(151) Vuosttažettiin lea boazodoallu guovllu geavahan. Bájuhan čuovvovačča meahcceduopmostuolu válldahallamis:

“Nággoguovlu lea boazodili ovddeš guovlu go Várjjatsiiddas lea guhkit áiggi leamaš johtolat guovllu čada, nugo Orohat 6/5D lea máinnašan.

...

Dálveguohtun lea vuosttažettiin siseatnamis Várjjatvuona máttabealde, ja geasseguohtun lea orohagas 6 Várnjárggas, belohahkii rittu mielde, muhto maiddái njárggas Unjárgga gielddas ja Várggáid, Čáhcesullo ja Báhcavuona gielddain.”

...

Dálá Unjárgga gieldda Várjjatsiidda boazosápmelaččaid ja sin riekteovdamanniid eanageavaheapmi orru leamen stádis ja bures stádásmuvvan. Dát guoská erenoamážit geasseguohtumiidda, mat orrot Várnjárggas leamaš 1500-logu rájes, ja 1600-logu rájes viehka stuorra ealuiguin. Nággoguovlu lea datte vuosttažettiin geavahuvvon čakča- ja čakčageasseguohtumin ja johtolatguovlun giddat.

...

Iver Per Smuk čilgema mielde meahcceduopmostullui, 1960- ja 1970-logus ceggejedje guovllu boazodoallit nággoguovllus áiddiid bohccuid mearkumiidda ja njuovvamiidda. Muđui biddjojuvvo vuodđun ahte boazodoallit leat geavahan nággoguovllu bivdui, guolásteapmái, lubmemii, murremii ja gámasuidnemii ...”

(152) Dasto vuodđudan dasa ahte meahcceduopmostuolu duomu albmadan guovllu olggobeale ássi báikegoddelaččatge leat geavahan ja geavahit nággoguovllu luondduriggodagaid. Areálas ii leat čielga topográfalaš ráddjen, ii oarjjás, ii davás iige nuorttas. Dán geažil leat dán ášši dilálašvuodát sakka earáláganat go Čáhputduomus, Rt-2001-1229. Vuostasjienasteaddji deattuhii dan duomus siidu 1244 ahte “go guovlu lea čielgasit ráddjejuvvon, de ii leat goassige kránnjágiliiguin leamaš riidu dan ávkkástallamis”.

(153) Báikegoddelaččaid geavahanvuoigatvuodát mat Finnmarkokomišuvnna raporttas dohkkehuvvojit, eai leat dán áššis geográfalaččat ráddjejuvvon nággoguovllu albmadeami guotkku. Meahcceduopmostuollu vuodđuda duomustis siidu 71 ahte Unjárgga gieldda eará dálolaš ássiinge ollásit dahje belohahkii sáhtta leat vástideaddji hálddašanvuoigatvuohta, go dan mii duomus skihkiduvvo. Dát lea duogáš duopmobohtosa čuokkis 2 hábmemii, mas albmaduvvon báikegoddelaččaide skihkiduvvo hálddašepmái oktovuoigatvuohta “gitta dassái go nanuduvvo ... ahte earáinge ollásit dahje belohahkii leat vástideaddji vuoigatvuodát”.

(154) Dat ahte eará joavkkuinge, go sis guđet áššis leat gustohahtán gáibádusaid, leat geavahanvuoigatvuodát viiddis bearálaš geavaheami vuodul daid eatnamiin mat leat albmaduvvon nággoguovlun, cealká mu oainnu mielde čielgasit vuostá ahte galggašedje leat cieggan geavahanvuoigatvuodaid mat maiddái fátmmastit hálddašanvuoigatvuoda.

(155) *FeFo` hálddašanvállddi ja báikegoddelaččaid geavahanvuoigatvuodaid gaskasaš gaskavuohta*

(156) Mu konklusuvdna ná guhkás lea ahte Unjárgga gieldda báikegoddelaččain lea geavahanvuoigatvuohta iehčanas vuoduin, muhto ahte dát vuoigatvuodát eai leat dakkarat ahte duvdet eret dan hálddašanvállddi mii lea addojuvvon FeFo:i eanaeaiggádin finnmárkkuláhka kapihtal 3 regeliid mielde. Dát vástida Finnmarkokomišuvnna oidnui. Komisuvdna válddahallá raporttastis čuokkis 8.2.12.1 čuovvovačča dasa maid dákkár ortnet mearkkaša:

“Go fásta báikeássiid vuoigatvuodat leat álgoálgosaš lunddot, de ii sáhte vuoigatvuodaid fámuhuhttit dahje gáržžidit nu ahte dan sáhtta buohtalastit fámuhuhttimiin. Vuoigatvuodaid álgoálgosaš luondu dagaha vel ahte Unjárgga fásta ássiin lea dihto riektesuodjalus. Danne ii sahte FeFo hálldašit daid luondduváriid dan láhkai ahte duvddášii báikki geavaheaddjiid eret sin árbevirolaš geavahus- ja ávkkástallanguovlluin.

Dat guoská vuosttažettiin dan geavahussii mii lea leamaš – ja mii ain doaimmahuvvo – báikkálaš geavahusa vuodul dain guovlluin gos giliid ássit árbevirolaččat leat ávkkástallan meahccevaljiid. Dat geavahus ferte vuoruhuvvot ovdamearkka dihtii luondduvárrevánis, muhto earátge sáhttet geavahit daid guovlluid jos dat ii váikkut eahpegovttolaččat báikkálaš geavahussii.”

(157) Mearkkašahtán ahte Finnmarkokomišuvdna raporttastis earuha gaskal *iehčanas* riektevuoddu ja *sierra* riektevuoddu, ja cealká ahte dán háve ii leat “sierra” riektevuoddu. Ádden dan nu ahte dát doabageavaheapmi vuodđuduvvo almenetrievttálaš terminologijai mas oktasáš geavahanvuoigatvuohta ii adnojuvvo “sierrariektin” dahje “sierra riektin”. Dát terminologija geavaheapmi ii almmatge nuppástuhte, nugo ovdanbohtá das maid raporttas aiddo lea bájuhan, ahte dán háve leat álgolunddot iehčanas vuoigatvuodat mat dán bokte sierra suddjejuvvojit.

(158) Báikkálaš geavaheaddjiid vuoruheapmi nugo Finnmarkokomišuvdna válldaha, mearkkaša ahte vaikke finnmárkkulága § 23 regelat vuoigatvuodaid birra Finnmarkku ássi olbmuide, ja § 25 regelat beassama birra earrásiidda, vuosttažettiin gusket nággoguvlui, de fertešii FeFo valljodagaid vátnivuodas ráddjet earáid geavaheami. Dán galgá dahkat dan válldi bokte mii FeFo:i lea addojuvvon lága § 27 bokte.

(159) Rievttálaš geatnegasvuohta vuoruhit báikegoddelaččaid iehčanas vuoigatvuodaiguin guoská muđui gieldda ássi olbmuidege, ja guđet surggiidit vuoigatvuodaideaset § 22:s. Dát lea čielgasit dovddahuvvon raporttas čuokkis 8.2.6.7, mas komišuvdna murrenvuoigatvuodaid birra konklusuvnnas cealká:

“Láhkamearriduvvon vuoigatvuoda váikkuhus lea murren Unjárggas daid olbmui, guđet muđui leat fátmastuvvon § 22 vuosttas lađas bustávva d. Dákkár murren galgá diliid mielde čáhkket murremii mas lea iehčanas riektevuoddu. FeFo áigu danne valljodagaid vátnivuodas vuoruhit lagašvuoda dan guoski vuovderiggodahkii, nu ahte juohkinortnet ii geava nu ahte sii gudiin lea iehčanas murrenvuoigatvuohta lagašguovlluideaset duvdojit eret sis geain dán guovllus eai leat dákkár vuoigatvuodat.”

(160) FeFo` proseassafámohas lea Alimusrievttis deattuhan ahte báikegoddelaččaid geavahanvuoigatvuodat gáržžidit Unjárggas FeFo` eaggátválldi doaimmaheami finnmárkkulága mielde, seammás go bidjet láidestusaid dasa mo FeFo boahttevuodas galggašii gielddas hálldašit meahcceriggodagaid. Dáid gáržžádusaid geažil ii sáhte FeFo earret eará gáibidit mávssu báikegoddelaččaid vuoigatvuodaideaset geavaheames earret dan maid ferte gokčan dihtii FeFo` hálldašangoluid. Proseassafámohas lea dasto dovddahan ahte galggašii ráhkadit láidagiid dasa mo FeFo` hálldašepmi galgá vuhtii válldit geavahanvuoigatvuodaid, ja prosedyraid báikegoddelaččaid ja FeFo` gaskasaš ráddádallamiidda ja ovttasbargui. Lea čuvgejuvvon ahte sivvan dasa go láidagat ja prosedyrat eai vuos leat ráhkaduvvon, lea dat riekenággu mii Alimusrievttis dál meannuduvvo.

(161) Lean ovttaoaivilis dainna lahkoniin. FeFo galggašii dieđus láhčit hálldašeamis lága § 27 mielde, nu ahte dárbblaš duhkodahkii heivehuvvo daid cieggan vuoigatvuodaide mat Finnmarkokomišuvdna raportta bokte leat deattastuvvon. Mo dán

dárkilat galgá dahkat, ii leat almmatge lágastuvvon Alimusrievttis iige galgga dán áššis mearriduvvot.

(162) *Leat go geavahanvuoigatvuođaid dohkkeheapmi ja luondduriggodagaidda hálddašearpmi álbmotrievttálaš regeliid olis?*

(163) Gažaldat lea dasto ahte leat go báikegoddelaččaid geavahanvuoigatvuođat Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuođaid olis, dan ektui mo lean válddahan gaskavuoda FeFo` hálddašanvárdái.

(164) Anán čielggašin ahte SP artihkal 27 ii leat moktege rihkkojuvvon. Masa dát mearrádus čuohtá, lea go veahádagaide (“denial”), maiddá eamiálbmogiidda, biehttaluvvo kultuvrraset doaimmahanvuoigatvuohta. Duđan čujuheames ON olmmošvuoigatvuođalávdegotti cealkámušii *Howard mot Canada* áššis suoidnemánu 26. b. 2005 čuokkis 12.7. Lávdegoddi vuođđuda dás dasa ahte lea loavkideapmi easka go muhtin doaibma mearkkaša “de facto denial of” kulturdoaimmaheami vuoigatvuohtii. Go geavahanvuoigatvuođaid sisdoallu lea dohkkehuvvon nugo Finnmárokomišuvnna raporttas bohciida, de in sáhte oaidnit ahte FeFo` hálddašanvárdi nugo dan lean válddahan, sáhtta mearkkašit ahte kulturdoaimmaheami vuoigatvuohta biehttaluvvo.

(165) Das rájes áiggun čohkiidit ILO-konvenšuvdna nr. 169 birra.

(166) Nugo lean deattuhan, lea dát konvenšuvdna belohahkii lahttuduvvon finnmárkkuláhka § 3 vuosttas čuoggá mearrádussii. Jus konvenšuvdna ii leat lahttuduvvon, de lea das mearkkašupmi § 3 nuppi čuoggá mearrádusa ja dábálaš presumšunprinsihpa čuožan. Dát mearkkaša ahte jus konvenšuvnna mearrádusat addet báikegoddelaččaide eanet vuoigatvuođaid go dan maid dássázi lean válddahan, de ferte fas árvvoštallat daid konklusuvnnaid maid vuost dál lean gávnahan.

(167) ILO-konvenšuvdna nr. 169 artihkal 14 mudde eamiálbmogiid priváhtarietvttálaš vuoigatvuođaid eatnamiidda ja luondduvalljodagaide ja stáhta geatnegasvuođa dohkkehit dákkár vuoigatvuođaid. Nugo lean juo cealkán, de finnmárkkulága regelat dálá vuoigatvuođaid kártema birra hábmejuvvojedje deavdin dihtii artihkal 14 nr. 2 gáibádusaid. Unjárgga gilisearvi gustohahtta ahte artihkal 14 nr. 1 dagaha ahte stivrema ja hálddašearmi gáibádus ferte juoksut, nugo dat leat dán áššis vuolgguhuvvon.

(168) Artihkal 14 nr. 1 čuodjá ná eangals vuođđoteavsttas:

“The rights of ownership and possession of the peoples concerned over the lands which they traditionally occupy shall be recognised. In addition, measures shall be taken in appropriate cases to safeguard the right of the peoples concerned to use lands not exclusively occupied by them, but to which they have traditionally had access for their subsistence and traditional activities. Particular attention shall be paid to the situation of nomadic peoples and shifting cultivators in this respect.”

(169) Artihkal 14 nr. 1 vuosttas čuokkis váguha stáhtaid dohkkehit eamiálbmogiid “lands which they traditionally occupy” eaiggát- ja hál dovuoigatvuođaid. Nubbi čuokkis guoská geavahanvuoigatvuođaid suddjemii, ja dajaldat veahkeha áddet vuosttas čuoggá. Maid “traditionally occupy” sisttisdoallá lea Alimusriekti divastallan Stierdnáduomus, HR-2016-2030-A teakstaossi 80 gitta 82, earret eará NOU 2007:13 čujuhettiin.

(170) Ii leat áibba gáibádus ahte geavaheapmi lea leamaš *eksklusiivva*, vai vuosttas čuokkis gustojuvvot. Dat álbmotjoavku mii gustohahtá gáibádusa, galgá almmatge leat geavahan guovllu nu ahte sáhtá bidjat vuodu dohkkehit eaiggát- ja háldovuoigatvuodaid. Unjárgga gilisearvi lea gustohahtán ahte báikegoddelaččaid vuoigatvuodaid árvvoštallamis ferte váldit vuhtii boazodoalu geavaheamige, go juo ovddiduvvon gáibádus lea sápmelaččaid vuoigatvuodaid dohkkeheami birra. In sáhte dása guorrasit. Go dárkilis ráddjejuvvon guovllu báikegoddelaččat gustohahttet gáibádusa dihto vuoigatvuodaide, de galgá leat dán álbmoga geavaheapmi mii vejolaččat vuodđuda vuoigatvuodaid artihkal 14 nr. 1 vuosttas čuoggá mielde.

(171) Vai báikegoddelaččat guđiide ášši guoská, sáhtášedje doarjalit artihkal 14 nr. 1 vuosttas čuoggá vuodđun vuoigatvuhtii hálddašit geavahanvuoigatvuodaid, galggašivčče sii guovllu leat geavahan nu ahte attášii eaiggát- dahje háldovuoigatvuoda “traditionally occupy” eavttu vuodul.

(172) Báikegoddelaččat eai leat gustohahtán eaiggáduššánvuoigatvuoda gáibádusa. Mu oainnu mielde iige livččii lean vuodđu dákkár gáibádussii. Čujuhan boazodoalu ja gieldda eará ássiid geavaheapmái nággoguovllus. Dát geavaheapmi lea leamaš dakkár ahte ii leat vuodđu konkluderet ahte nággoguovlu lea guovlu masa báikegoddelaččat guđiide ášši guoská, “traditionally occupy”. Dasa lassin galgá artihkal 14 nr. 1 vuosttas čuoggá gustojumisge dárkot stáhta priváhtarievtálaš daguid dan guovllus. Čujuhan dán oktavuodas Stierdnádupmui, HR-2016-2030-A teakstaoassi 105-106.

(173) Unjárgga gilisearvi lea čujuhan ahte artihkal 14 nr. 1 vuosttas čuokkis galggašii doaimmat ásaheaddjin, nu ahte ii leat mearrideaddjin ahte stáhta dahje earát dihto bajis leat ráđastallan guovlluin maid eamiálbmogat ovdal leat geavahan. Dákkár vuolggasadi ferte oppalohká leat riektá, ja dasa lea doarjja ILO-konvenšuvdna nr. 169 ovdabargguin. Gažaldat lea divaštallojuvvon NOU 2007:13 siidu 232. In almmatge gávnna ákka dárkilabbot dása vuodjut dán ášši dilálašvuodaid geažil. Das maid lean guorahallan, bijan vuodđun ahte sihke eará joavkkuid atnu ja stáhta dagut leat geavvan mánggaid čuđiid jagiid.

(174) Mu oaidnu lea dalle ahte dat vuoigatvuodát mat báikegoddelaččain leat, leat geavahanvuoigatvuodát maid fáttmasta ILO-konvenšuvdna nr. 169 artihkal 14 nr. 1 nubbi čuokkis.

(175) Dákkár vuolggasajiin lea Unjárgga gilisearvi gustohahtán ahte hálddašanortnet mii finnmárkkulágas bohciida, ii deavdde daid gáibádusaid maid konvenšuvdna bidjá geavahanvuoigatvuodaid dárkumii ja mearridanproseassain oassálastimii.

(176) Artihkal 14 nr. 1 nuppi čuoggá dadjanvuogis bohciida ahte geavahanvuoigatvuodaid galgá suddjet. Dát lea čiekŋuduvvon artihkkalis 15 nr.1, mii čuodjá ná:

“The rights of the peoples concerned to the natural resources pertaining to their lands shall be specially safeguarded. These rights include the right of these peoples to participate in the use, management and conservation of these resources.”

(177) Unjárgga gilisearvi lea dasto čujuhan artihkkalii 7 nr. 1 ja artihkkalii 6. Artihkal 7 nr. 1 čuodjá ná:

“The peoples concerned shall have the right to decide their own priorities for the process of development as it affects their lives, beliefs, institutions and spiritual wellbeing and the lands they occupy of otherwise use, and to exercise control, to the extent possible, over their own economic, social and cultural development. In addition, they shall participate in the formulation, implementation and evaluation of plans and programmes for national and regional development which may affect them directly.”

(178) Artihkal 6 váguha earret eará eiseválddiid ráddádallat “the peoples concerned” doaimmaid oktavuodas main lea njuolgga mađis sidjiide – “may affect them directly”. Dákkár ráddádallamat galget geavvat “good faith” ja “with the objective of achieving agreement or consent to the proposed measures”.

(179) Sámi vuoigatvuodálávdegoddi lea NOU 2007:13 siidu 218 čoahkkáigeassán geatnegasvuodaid mat bohciidit ILO-konvenšuvdna nr. 169 artihkal 6, 7 ja 15 dán láhkai:

“ Dán mielde orru leamen lunddolaš atnit eamiálbmogiid vuoigatvuoda ráddádallat ja oassálastit ILO-konvenšuvdna artihkal 6, 7 ja 15 mielde *oktasaš geatnegasvuoda* váikkuhussan, mii váguha stáhtaid ráddádallat eamiálbmogiideasetguin ja fuolahit ahte duodalaš ráddádallamiid bokte ja eará láhkai, sidjiide sihkkarastojuvvo doaibmi oassálastin mearridanproseassain daid áššiin mat sáhttet leat njuolgga mearkkašahhtin dáid álbmogiidda.”

(180) Gažaldagat mat laktašuvvet konvenšunmearrádusaide gusket dán áššis vuosttažettiin dasa ahte lea go báikegoddelaččain doarvái sihkkarastojuvvon sin geavahanvuoigatvuodaid doaimmaheapmi, ja dán oktavuodas ahte deavdá go dat hálldašanortnet maid lean válddahan, konvenšuvnna gáibádusa mearridanproseassaid oassálastimis. Finnmárkokomišuvnna konklusuvnnain leat geavahanvuoigatvuodát sihkkarastojuvvon dainna sisdoaluin maid ovdal lean válddahan. Mat dárkilabbot fertejit árvvoštallot, leat mearridanproseassat laktašuvvon daid luondduvalljodagaid hálldašeapmái mat čuvvot finnmárkkulága regeliin, ja dan oktavuodas sámi álbmoga oassálastimage dáid regeliid hábmemis.

(181) Nugo ovdalis lean válddahan, de lei Sámedikkis guovddáš sadii finnmárkkulága hábmemis. Ii eahpiduvvo ahte dát proseassa duhtadii artihkal 6 gáibádusa “good faith” ráddádallamiid hárrái. Láhkameannudettiin Stuorradikkis, ja dan oktavuodas ráddádalladettiin Sámedikkiin, justiisálávdegoddi sakka deattuhii sihkkarastit ahte láhka deavddášii Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuodaid. Innst. O. nr. 80 (2004-2005) siidu 15 cealká lávdegotti eanetlohku:

“Dát eanetlohku oaivvilda ahte daid lasáhusaiguin ja muddemiiguin maid dát eanetlohku evttoha Ráddehusa láhkaevttohusa ektui, de dán eanetlogu oaivila mielde odđa finnmárkkuláhka čielgasit deavdá Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuodaid.”

(182) Nuppástuhttimat Stuorradikki meannudettiin, leat válddahallon árvalusas siidu 15.

(183) Ot.prp.nr. 53:s (2002-2003) evttohuvvui ahte FeFo` stivrii nammada Gonagas ovttá miellahtu. Dán miellahtus ii lean jienastanvuoigatvuohta, muhto lei stivrra jodiheaddjin, jus ii oktage eará miellahttu olahán eanetlogu stivrra válljemis. Daid eará stivralahtuin vállje Sámediggi golbma ja Finnmárkku fylkkadiggi golbma.

(184) Stuorradikki meannudettiin sihkkojuvvui mearrádus ahte Gonagas nammada ovttá stivraáirasa. Stivrajodiheaddji válljema njuolggadusat hábmejuvvojedje nu ahte jus ii oktage olát eanetlogu, de mearrida Finnmárkku fylkkadiggi leaskalohkojagiid ja Sámediggi fas bárralohkojagiid guhte lea jodiheaddji ja nubbijodiheaddji, geahča lága § 7 mañimus láđas. Ovttá mađe jienain lea stivrajodiheaddji jietna mearrideaddjin, vrd. § 9 njealját láđas.

(185) Ráđđádaladettiin dovddahii Sámediggi sáhttit dohkkehit dan čovdosa ahte Sámediggi ja fylkkadiggi goabbáge válljejit seamma mađe stivraáirasiid, muhto mearrideaddjin dasa lei ahte dat lei lága § 10 evttohuvvon jienastanregeliid oktavuodas.

(186) Finnmárkkuláhka § 10 mudde áššiid mat leat meahcceeatnamiid nuppástuvvan geavaheami birra ja dasto earret eará áššiid giddodagaid luobahemiid birra. Mearrádusa vuosttas láđas čuodjá:

“Áššiin meahcceeatnamiid nuppástuvvan geavaheami birra galgá Finnmárkkuopmodat árvvoštallat mo nuppástupmi váikkuha sámi kultuvrii, boazodollui, meahcásteapmái, ealáhusdoaimmaheapmái ja servodateallimii. Sámedikki válddahusaid § 4 mielde galgá atnit vuodđun sámi beroštusaid árvvoštallamis vuosttas čuoggá mielde.”

(187) Njuolggadusa nubbi čuokkis ahte Sámedikki láidagat galget § 4 mielde adnojuvvot vuodđun, lasihuvvui Stuorradikki meannudettiin Sámedikki sávaldaga mielde.

(188) Paragrafa 10 nubbi láđas mearrida ahte meahcceeatnamiid nuppástuvvan geavaheami mearrádus gáibida ahte uhcimustá njeallje stivramiellahtu dasa guorrasit, jus olles uhcitlohku vuodđudallá oainnus sámi kultuvrra, boazodoalu, meahcástallama, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima destii mii lea árvvoštallojuvvon Sámedikki láidagiid vuodul. Jus eanetlogus eai šatta eanet go njeallje jiena, de sáhtá uhcitlohku ovttá oli stivračoahkkima áigge gáibidit ášši Sámedikki gieđahallamii. Dát njuolggadusaid čuožan lea ahte Sámedikki válljen stivramiellahtuin lea vásedin liiba caggat daid mearrádusaid mat leat meahcceeatnamiid nuppástuvvan geavaheami birra ja mat čuhcet sámi beroštumiide.

(189) Paragrafa 10 goalmmat láđas lea vásedin mearrádus mii guoská meahcceeatnamiid nuppástuvvan geavaheami evttohussii muhtin albmaduvvon gielddain main lea mealgadis sámi ássit, dáid gaskkas Unjárgga gielda. Jus dušše golbma stivralahtu miedihit mearrádussii mii guoská nuppástuvvan geavaheapmái ovttá dáid gielddain, de sáhttet golbma stivralahtu gáibidit ášši meannudit vel oktii. Dán meannudeamis ii searvit fylkkadikki okta nammadan stivralahtu, mii mearkkaša ahte Sámedikki nammadan stivralahtut šaddet eanetlogus.

(190) Bargodokumeanttas nr. 7 Sámedikki ja Stuorradikki justiisalávdegotti gaskasaš ráđđádallamiin finnmárkkulága birra, cealká Sámediggi čuovvovačča evttohuvvon

mearrádusa oktavuodas, albmadvuvon čihččet lađasin, muhto seamma duohta sisdoaluin go dat mii šattai § 10 goalmmat lađđasa mearrádussan:

“ Čihččet lađas sisttisdoallá regeliid stivrra jienasteami birra ja dan galgá lohkat lahka oktan Sámedikki stivračoahkkádusa evttohusain. § 10 čihččet lađđasa evttohus lea oassin oppalaš čovdosis mo Sámediggi evttoha stivračoahkkádusa ja hálddašeami, ja dan duohtavuoda ahte sámi eaiggáduššan- ja geavahanvuoigatvuodát eai leat identifiserejuvvon vrd. § 5. Sámedikki evttohus lea sihke ráddehusbellodagaid ja Bb` evttohusaid vuodul maid sáhtta atnit dáid gaskaneas soahpamuššan. Min evttohusain áiggošeimmet velá deavdit álbmotrievtti gáibádusaid. Sámediggi lea válljen doarjut eatnamiid ollislaš hálddašeami evttohusa, dainna eavttuin ahte identifiserengažaldat čovdojuvvo dohkálaš vuogi mielde sámi álbmogii. Dasa lassin dát ahte Sámedikki nammadan áirasat váseidin ožžot mearrideaddji jiena daid áššiin mat gusket dáid guovddáš sámi geavahansurggiide, lahkonahttet láhkaevttohusa álbmotrievtti gáibádusaide.
...

Dákko bokte lea Sámediggi viehka guhkás miehtan álbmotrievtti gáibádusa ektui, vrd. Sámi vuoigatvuodálávdegotti álbmotriektejoavkku ja Gravera/Ulfsteina árvvoštallamiin. Čoavddus ovdeha ahte álbmotrievttálaš bealit leat sajis lága visot eará surggiin nugo mearrádusain ulbmila, doaibmaguovllu, álbmotrievtti ja ráddejeaddji vuoigatvuodaid gaskavuodas, láidagiid, ráddengáržžádusaid, muhtin sámi surggiid jienastannjuolggadusaid, ávnnaslaš njuolggadusaid areálasuddjema, komišuvnna ja sierraduopmostuolu nammadeami ja mandáhta ja váiddaorgána birra.”

(191) Dán áddešii nu ahte Sámedikki oaidnu lei ahte loahpalaš láhka, nu go dat šattai Sámedikki ja justiisalávdegotti gaskasaš ráddádallamiid maŋŋil, devddii daid ovdehusaid maid Sámediggi ovdanbuvttii das maid lean bájuhan.

(192) Nugo ovdalis lean cealkán, ii sáhte áddet nu ahte Sámedikki beales lei ovdehus ahte FeFo` hálddašeapmi lei gaskaboddii dassáži go kártenproseassa válbmejuvvui.

(193) Maid lean guorahallan, čájeha ahte finnmárkkulága stivrenvuogádat addá mealgadis sámi ovddasteami ja bidjá eavttuid sámi miehtamii jus dihto mearrádusaid galggaš dahkat. Vuogádat maid láhka ásaha lea, Sámedikkiin sámi álbmoga ovddasteaddjin, viiddis ráddádallamiid vuodul.

(194) Unjárgga gilisearvi lea čujuhan ahte stivrenvuogádat ii atte Unjárgga báikegoddelaččaide vuoigatvuoda searvat dan hálddašeapmái maid FeFo doaimmaha. Mun oainnán dan datte nu ahte gáibádusat mat dán oktavuodas čuvvot ILO-konvenšuvnna, leat mearridanproseassas devdojuvvon go sámi álbmogii lea sihkkarastojuvvon oassálastin finnmárkkulága regeliid bokte. ILO-konvenšuvnna mearrádusaid ii sáhte áddet nu ahte gáibiduvvo juohke geográfalaš guovllu báikegoddelaččaš leat vuoigatvuodta oassálastit mearrádusaide mat gusket dán guovllu luondduriggodagaid oppalaš hálddašeapmái.

(195) Báikegoddelaččaid sadji lea sihkkarastojuvvon go sin geavahanvuoigatvuodát leat dohkkehuvvon ja galget doahttaluvvot, nugo lean válddahan. Vuoigatvuodalaččaid ja FeFo` gaskasaš ráddádallamat fertešedje čadahuvvot, nugo FeFo` proseassafámohas lea

čielggadan Alimusriektái. Dasto bohciida finnmárkkuláhka § 18:s ahte FeFo galgá muhtin guovllu vuoigatvuođalaččaide ovdagihtii diedihit ja diktít sin buktit cealkámuša ovdal go FeFo dahká mearrádusa mii sidjiide sáhtta čuohcat rievttálaččat dahje bearálaččat.

(196) Unjárgga gilisearvi lea Alimusriektái maiddáí gustohahtán čujuhemiid mat gusket FeFo` hálddašánválddi konkreta doaimmaheapmái. Čujuhuvvo, nugo dan ádden, ahte doaimmaheapmi mángga dáfus ii leat Norgga álbmotrievttálaš vuoigatvuođaid olis. Dán ášši bargun lea datte kártet ráđđejeaddji vuoigatvuođaid. Gáibádusat mat gullet FeFo` hálddašánválddi konkreta doaimmaheapmái de ovddiduvvojit dábálaš siviila čuoččálđahttimiin.

(197) Lean de gávnnahan ahte ii ILO-konvenšuvdna nr. 169 eaige eará álbmotrievttálaš regelat hehte ahte báikegoddelaččaid geavahanvuoigatvuođat dohkkehuvvojit ja áimmahuššojit dan láhkai go lean válddahan.

(198) *Loahpalaš mearkkašumi*

(199) Dán mielde lean gávnnahan ahte guoddaleapmi juoksu. Unjárgga gilisearvái ii sáhte veajihit dan gáibádussii ahte lea vuoigatvuohta hálddašit daid luondduriggodagaid mat áššái gusket. Go guoddaleapmi juoksu, de čuovvu iešalddes ahte surggiidan guoddaleapmi laktašuvvon Suovvejoga guollebivdui ii juovssu.

(200) FeFo lea čuoččuhan beassama. Beassama mađis lea ahte bissot dat konklusuvnnat mat bohciidit Finnmárokomišuvnna raporttas.

(201) Dát ferte datte leat ovttain spiehkastagain, mii guoská báikegoddelaččaid ealgabivdui. Dáikko lei Finnmárokomišuvnnas spiehkasteapmi. Meahcceduopmostuollu guorrasii Finnmárokomišuvnna uhcitlohkui ja celkkii duomu siidu 68:

“Meahcceduopmostuollu lea ovttamielas Finnmárokomišuvnna uhcitloguin ahte ealgabivdu nággoguovllus gullá dan álgobivdovuoigatvuhtii maid Unjárgga báikegoddelaččat leat dábuhan, vrd. Finnmárokomišuvdna, raporta 2. guovlu Unjárga (2013), siidu 111.

(202) Meahcceduopmostuollu lea duopmobohtosa čuoggás 2 čuoggá 1 ektui addán Unjárgga gilisearvái vuoigatvuođa “hálddašit fuođđobivddu”. Vaikke ealgabivdu ii leat nammejahkii namuhuvvon duopmokonklusuvnnas, de čájeha meahcceduopmostuolu duomu bájuheapmi ahte “fuođđuid” bivdui dábálaš giellaatnimis gullá ealgabivduge. Dát ferte mearkkašit ahte meahcceduopmostuolu duomus lea mearriduvvon ahte báikegoddelaččaid cieggan bivdovuoigatvuhtii gullá ealgabivduge.

(203) In sáhte oaidnit ahte FeFo` guoddaleapmi fáttmasta duomu dán oasi. Dát mearkkaša ahte dát gažaldat lea riektefámolaččat mearriduvvon. Alimusrievttis ii leat danne leamaš sudja árvvoštallat ahte lea go meahcceduopmostuolu riektegustojupmi dán oktavuođas riehta. Dan ektui mii lea cuigejuvvon, galgá duopmobađus leat ahte FeFo beassá nu guhkás go meahcceduopmostuolu duopmu lea guoddaluvvon.

(204) FeFo ja oasehasveahkit leat gáibidan Alimusrievtti ovdii áššegoluid gokčojuvvot. Ášši guoská prinsihpalaš gažaldagaide, ja gávnnahan ahte leat erenlossa ákkat maid

mielde lea govtolaš luvvet guoddalanvusttohasa buhtadanovddasvástádusas, vrd. nággoláhka § 20-2 goalmát lađas. Mearkkašan ahte goappašiid oasehasvehkiin lea nuvtá áššejodiheapmi Alimusrievtti ovdii.

(205) Jienastan dán

DUOMU:

1. Finnmárkkuopmodat beassá das maid meahcceduopmostuolu duopmu lea guoddalan.
2. Áššegoluid ovddas Alimusrievttis ii skihkiduvvo.

(206) Duopmár **Utgård:** Lean eanaš ja bohtosiin ovttaoaivilis vuosttasjienasteaddjiin.

(207) Duopmár **Tønder:** Mun seamma.

(208) Duopmár **Endresen:** Mun seamma.

(209) Duopmár **Indreberg:** Mun seamma.

(210) Duopmár **Bårdsen:** Mun seamma.

(211) Duopmár **Webster:** Mun seamma.

(212) Duopmár **Matheson:** Mun seamma .

(213) Duopmár **Normann:** Mun seamma.

(214) Duopmár **Noer:** Mun seamma.

(215) Duopmár **Bull:** Mun seamma.

(216) Duopmár **Kallerud:** Mun seamma.

(217) Duopmár **Bergsjø:** Mun seamma.

(218) Duopmár **Arntzen:** Mun seamma.

(219) Duopmár **Falch:** Mun seamma.

(220) Duopmár **Berglund:** Mun seamma.

(221) Duopmár **Matningsdal:** Mun seamma.

(222) Jienasteami maŋŋil celkkii Alimusriekti dán

DUOMU:

1. Finnmárkkuopmodat beassá das mas meahcceduopmostuolu duopmu lea guoddalan.
2. Áššegoluid ovddas Alimusrievttis ii skihkiduvvo.

Rivttes čálus duođaštuvvo: